A. — Tiesas attīstība un darbība 2004. gadā

Priekšsēdētājs Vassilios Skouris

Šajā Gada ziņojuma daļā ir vispārīgi aplūkota Eiropas Kopienu Tiesas darbība 2004. gadā. Ziņojums, pirmkārt, sniedz ieskatu iestādes attīstībā šī gada gaitā, galveno uzmanību pievēršot institucionālām pārmaiņām, kas skar Tiesu, un attīstībai, kas saistīta ar tās iekšējo organizāciju un darba metodēm (1. sadaļa). Otrkārt, tas ietver statistikas analīzi par iestādes darba slodzes izmaiņām, kā arī vidējo tiesvedības ilgumu (2. sadaļa). Treškārt, šajā apskatā, kā katru gadu, raksturoti galvenie judikatūras attīstības virzieni, kas sagrupēti pēc lietu jomām (3. sadaļa).

1. Galvenais Tiesas attīstībā 2004. gadā neapšaubāmi bija Eiropas Savienības paplašināšanās un organizatoriskās pārmaiņas, kas šīs paplašināšanās rezultātā notika Tiesā (1.1. sadaļa). Tomēr jānorāda arī uz to, ka atsevišķas Eiropas Kopienu Tiesas pilnvaras tika nodotas Pirmās instances tiesai un tika izveidota Eiropas Savienības Civildienesta tiesa (1.2. sadaļa); jāpiemin arī tie būtiskie lēmumi, ko Tiesa pieņēma, lai padarītu savas darba metodes efektīvākas (1.3. sadaļa), un grozījumi Protokolā par Tiesas Statūtiem un Reglamentā (1.4. sadaļa).

1.1. Eiropas Savienības paplašināšanās Tiesai bija liels izaicinājums gan tiesvedības, gan administratīvajā jomā. Iestādei vajadzēja uzņemt divdesmit jaunus tiesnešus un viņu kabinetu sastāvu (desmit tiesnešus Eiropas Kopienu Tiesā un desmit tiesnešus Pirmās instances tiesā) un sagatavoties deviņu jaunu oficiālo valodu ieviešanai. Lai paplašināšanās notiktu pēc iespējas raitāk, dažus pasākumus Tiesa veica jau 2002. gada sākumā. Tie galvenokārt bija saistīti ar jauno kabinetu plānošanu un iekārtošanu, darbinieku grupas izveidi, kas pēc tam iekļautos Tulkošanas dienesta jauno valodu nodaļās, un īpašas (*ad hoc*) darba grupas organizēšana, kuras uzdevums bija apzināt dažādu dienestu vajadzības saistībā ar paplašināšanos.

Tiesā paplašināšanās notika 2004. gada 11. maijā, kad norisinājās svinīgā tiesas sēde, kurā zvērestu deva desmit jaunie Eiropas Kopienu Tiesas locekļi. 2004. gada 12. maijā, kad svinīgajā sēdē zvērestu deva deviņi jaunie Pirmās instances tiesas tiesneši, Tiesa pirmoreiz sapulcējās trīsdesmit triju personu sastāvā. Tādējādi jaunie Pirmās instances tiesas locekļi deva zvērestu, klātesot Eiropas Kopienu Tiesai, kuras sastāvā bija pārstāvji no viņu pašu valstīm. Eiropas Kopienu Tiesai, tāpat kā Pirmās instances tiesai, paplašināšanās process noslēdzās 2004. gada 7. jūlijā, kad zvērestu deva desmitais Pirmās instances tiesas loceklis.

Organizatoriskā ziņā, ņemot vērā jauno tiesnešu stāšanos amatā, Tiesai nācās izveidot jaunas palātas piecu tiesnešu sastāvā. Tādējādi Tiesā ir trīs piecu tiesnešu palātas (pirmā, otrā un trešā palāta) un trīs triju tiesnešu palātas (ceturtā, piektā un sestā palāta). Katru piecu tiesnešu palātu veido astoņi tiesneši un katru triju tiesnešu palātu veido septiņi tiesneši, kas izskata lietas rotācijas kārtībā saskaņā ar attiecīgajiem Reglamenta noteikumiem. Tāpat jānorāda, ka neviens no trim piecu tiesnešu palātu priekšsēdētājiem neietilpst triju tiesnešu palātās.

Jauno kabinetu izveide un iekārtošana noritēja ātri un bez aizķeršanās. Jauno tiesnešu kabinetu darbiniekiem tika organizēti dažādi mācību un informatīvie semināri, un tas

ievērojami veicināja viņu drīzu iekļaušanos attiecīgi Eiropas Kopienu Tiesas un Pirmās instances tiesas tiesvedības darbā. Uzreiz pēc iekārtošanās katram jaunajam tiesnesim tika nodotas vairākas lietas. Dažās no šīm lietām jau bija sniegti provizoriskie ziņojumi, uzklausīti mutvārdu paskaidrojumi, izdoti ģenerāladvokāta secinājumi vai pat taisīts spriedums. Jauno tiesnešu un viņu kabinetu darbinieku iekārtošana un strauja iekļaušanās būtiski ietekmēja Tiesas statistiku (skat. 2. sadaļu).

Valodu lietojuma ziņā paplašināšanās nozīmēja deviņu jaunu oficiālo valodu ieviešanu, kas iestādei ar integrālu daudzvalodu režīmu neapšaubāmi bija liels izaicinājums. Tas nozīmē, ka Tiesai ir jāspēj darboties 20 iespējamās tiesvedības valodās, kuras kopā veido 380 valodu kombinācijas. Iestādes Tulkošanas dienestā tika izveidotas deviņas jaunas valodu nodaļas, viena nodaļa katrai jaunajai valodai. Īpaši strauji norisinājās darbinieku pieņemšana darbā šajās valodu nodaļās. 2004. gada 31. decembrī tajās bija aizpildīti jau apmēram 83 % amata vietu. Attiecībā uz spriedumu pieejamību jaunajās valodās, pirmie rādītāji ir ļoti iepriecinoši – kā piemēru var minēt to, ka no spriedumiem, kas tika pasludināti 2004. gada 16. decembrī, apmēram 85 % tulkojumu jaunajās valodās bija pieejami jau tajā pašā dienā.

No vispārējā administratīvā viedokļa raugoties, paplašināšanās bija vienlīdz ietekmīga. Iestādes darbinieku skaits 2004. gadā pieauga gandrīz par 50 %. Īpašas pūles tika veltītas darbinieku pieņemšanai darbā, un iestādes dienesta organizācijā un darbībā tika ieviestas vairākas izmaiņas, kuru uzskaitījums nav šīs gada ziņojuma sadaļas mērķis.

1.2. 2004. gadam raksturīga arī Eiropas Savienības tiesvedības uzbūves attīstība

No vienas puses, ar 2004. gada 26. aprīļa Lēmumu 2004/407/EK, *Euratom*, par grozījumiem Protokola par Tiesas Statūtiem 51. un 54. pantā (OV L 132, 5. lpp.) Padome nodeva Pirmās instances tiesai atsevišķas pilnvaras, kas līdz šim bija piešķirtas tikai Eiropas Kopienu Tiesai. Rezultātā Pirmās instances tiesa ieguva pilnvaras izskatīt tiešās prasības par tiesību aktu atcelšanu un tiešās prasības sakarā ar iestādes bezdarbību, ko dalībvalstis iesniegušas pret:

- Padomes lēmumiem valsts atbalsta jomā;
- tiesību aktiem, ko Padome pieņēmusi saskaņā ar kādu no tās regulām par tirdzniecības aizsardzības pasākumiem;
- Padomes tiesību aktiem, ar kuriem tā tieši īsteno izpildes pilnvaras; un
- Eiropas Centrālās bankas tiesību aktiem un Komisijas tiesību aktiem, izņemot tos tiesību aktus, kas attiecas uz ciešāku sadarbību saskaņā ar Eiropas Kopienas līgumu.

Strīdi, kas šajā sakarā nodoti izskatīšanai Pirmās instances tiesā, skaita ziņā veido apmēram 5 % no visiem strīdiem, kas iesniegti Eiropas Kopienu Tiesā (2004. gadā Pirmās instances tiesai tika nodotas divdesmit piecas no Eiropas Kopienu Tiesā izskatāmajām lietām).

No otras puses, Padome pirmo reizi izmantoja ar Nicas Līguma ieviesto iespēju izveidot tiesu palātas, kuras pirmajā instancē izskata un izlemj dažu kategoriju lietas, ar iespēju

iesniegt apelāciju Pirmās instances tiesā. Ar 2004. gada 2. novembra Lēmumu 2004/752/EK, *Euratom* (OV L 333, 7. lpp.), Padome izveidoja Eiropas Savienības Civildienesta tiesu. Šai tiesai, kuras kompetencē būs Eiropas Savienības civildienesta strīdu izskatīšana, vajadzētu sākt darbu 2005. gadā. Civildienesta tiesas izveide ir izšķirošs solis, lai Kopienas tiesu vadību padarītu efektīvāku. Pirmās instances tiesas slodze tādējādi ievērojami samazināsies (apmēram par 25 % no gadā iesniegtajām lietām), un Eiropas Kopienu Tiesas slodze savukārt samazināsies attiecībā uz apelācijas sūdzībām minētajās lietās (apmēram par 10 % no gadā iesniegtajām lietām).

1.3. 2004. gada pirmajos mēnešos Tiesa veica padziļinātu darba metožu izpēti, lai uzlabotu to efektivitāti un novērstu vidējā tiesvedības ilguma pieaugumu. Šīs izpētes rezultātā tika pieņemti vairāki pasākumi, kas, sākot no 2004. gada maija, tika pakāpeniski īstenoti.

Kā svarīgākie no šiem pasākumiem vispirms jāmin Tiesas tiesvedības darbību stingrākas uzskaites ieviešana. Šī uzskaite tiek nodrošināta, izmantojot īpaši šim nolūkam izveidotu informātikas rīku. Turklāt, lai paātrinātu rakstveida procesu tiešajās prasībās un apelācijās, Tiesa nolēma daudz vairāk ierobežot iespēju pagarināt procesuālo rakstu iesniegšanas termiņus.

Turklāt ziņojumi tiesas sēdē, ko sagatavo tiesneši referenti, tiek rakstīti īsāk un kodolīgāk, un tie ietver tikai lietai svarīgus elementus. Ja saskaņā ar Reglamentu tiesvedībā kādā lietā nenotiek mutvārdu paskaidrojumu uzklausīšana, tad tiesnesis referents vairs neraksta ziņojumu. Atbilstoši Tiesas statūtu 20. pantam, šāds ziņojums ir obligāti jāsagatavo vienīgi lietām, kurās notiek tiesas sēde.

Visbeidzot, Tiesa ir nolēmusi mainīt praksi attiecībā uz spriedumu publicēšanu "Judikatūras Krājumā". Problemātiski šeit ir divi jautājumi. No vienas puses, tika konstatēts, ka Krājuma apjoms, kas 2002. gadā pārsniedza 12 000 lappušu un 2003. gadā – 13 000 lappušu, var būtiski apdraudēt judikatūras pieejamību. No otras puses, visi Krājumā publicētie spriedumi ir noteikti jāiztulko visās Savienības oficiālajās valodās, kas nozīmē lielu darba slodzi Tiesas Tulkošanas dienestam. Ņemot vērā to, ka visi Tiesas taisītie spriedumi nav vienlīdz nozīmīgi Kopienu tiesību attīstībai, Tiesa pēc rūpīgām pārdomām nolēma mainīt nostāju attiecībā uz publikācijām un "Judikatūras Krājumā" publicēt nolēmumus izlases veidā.

Sākumā Krājumā vairs nepublicēs spriedumus tiešajās prasībās un apelācijās, kurus taisījusi triju tiesnešu palāta vai piecu tiesnešu palāta, ja atbilstoši Tiesas Statūtu 20. panta pēdējai daļai lieta ir izlemta bez ģenerāladvokāta secinājumu uzklausīšanas. Tomēr tiesas sastāvs, kas taisījis spriedumu, ārkārtas apstākļos drīkst nolemt pilnībā vai daļēji publicēt šādu nolēmumu. Jānorāda, ka to nolēmumu teksts, kas netiks publicēti, sabiedrībai joprojām būs pieejams elektroniski attiecīgā(-s) valodā(-s).

Tiesa ir nolēmusi šo jauno praksi [tomēr] neattiecināt uz prejudiciālajiem nolēmumiem, ņemot vērā to, cik šie nolēmumi ir nozīmīgi Kopienu tiesību interpretācijai un vienveidīgai piemērošanai visās dalībvalstīs.

Tiesas Tulkošanas dienesta darba slodzes samazināšanās, mainoties nostājai par nolēmumu publicēšanu, skaidri bija jūtama jau 2004. gadā. Īstenojot publicēšanu izlases veidā, 2004. gadā kopējais ietaupījums sasniedza aptuveni 20 000 lappuses.

1.4. Tiesas veiktā izpēte par procesa gaitu un darba metodēm lika tai ierosināt vairākus grozījumus Reglamentā, ar to pašu mērķi saīsināt tiesvedības ilgumu. Šie priekšlikumi, kas attiecas uz dažādiem tiesvedības aspektiem, joprojām tiek apspriesti Padomē. Padome tos vēl nav apstiprinājusi.

Tomēr 2004. gadā tika pieņemts lēmums, ar ko groza Reglamentu. Ņemot vērā jauno dalībvalstu pievienošanos un to, ka Padome bija grozījusi Protokolā par Tiesas Statūtiem ietverto normu attiecībā uz virspalātas sastāvā esošo tiesnešu skaitu, Tiesa attiecīgi pielāgoja Reglamenta normas, kas attiecas uz tiesas sastāvu, kurš taisa spriedumu. Tādējādi turpmāk virspalātas sastāvā būs 13 tiesneši.

2. To pasākumu kopējā iedarbība, kas pieņemti, lai padarītu efektīvākas Tiesas darba metodes, veicinātu ar Nicas Līgumu izdarītu izmaiņu ieviešanu Tiesas darbībā, un desmit jaunu tiesnešu stāšanos amatā pēc paplašināšanās, ir skaidri redzama Tiesas 2004. gada darbības statistikā. Ir vērojams, ka pabeigto lietu skaits ir pieaudzis aptuveni par 30 %, izskatāmo lietu skaits ir samazinājies par aptuveni 14 % un ir būtiski uzlabojusies situācija attiecībā uz tiesvedības ilgumu.

Konkrēti, Tiesa 2004. gadā pabeidza 603 lietas (neto dati, ieskaitot apvienotās lietas). No tām 375 lietās tika pasludināti spriedumi un 226 lietās tika izdoti rīkojumi. Šie rādītāji liecina par būtisku pieaugumu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (455 pabeigtās lietas). Tiesai ir iesniegta 531 jauna lieta (561 lieta 2003. gadā, bruto dati). Izskatāmo lietu skaits 2004. gada beigās pieauga līdz 840 (bruto dati), turpretim 2002. gadā šis skaitlis bija 974.

Tendence palielināties tiesvedības ilgumam, kas novērota pēdējos gados, 2004. gadā mainījās. Attiecībā uz prejudiciālajiem nolēmumiem šis ilgums bija apmēram 23 mēneši, turpretim 2003. gadā tas atbilda aptuveni 25 mēnešiem. Tiesvedības ilgums tiešajās prasībās samazinājās no 25 mēnešiem 2003. gadā līdz 20 mēnešiem 2004. gadā. Vidējais apelācijas sūdzību izskatīšanas ilgums bija 21 mēnesis (2003. gadā – 28 mēneši).

Tāpat kā iepriekšējā gadā, Tiesa arī 2004. gadā izmantoja dažādus līdzekļus, kas ir tās rīcībā, lai paātrinātu atsevišķu lietu izskatīšanu (lietas prioritāra izskatīšana, paātrinātais process, vienkāršotais process un iespēja izskatīt lietu bez ģenerāladvokāta secinājumiem). Paātrināto procesu, ko paredz Tiesas Reglamenta 62.a un 104.a pants, Tiesa izmantoja trešo reizi, bet šoreiz tiešajā prasībā (2004. gada 13. jūlija spriedums lietā C-27/04 Komisija/Padome, 2004. g. Krājums, I-6649. lpp., skat. 3.11. sadaļu). Šis līdzeklis palīdz saīsināt dažus procesa posmus un tādējādi nodrošina iespēju taisīt spriedumu mazāk nekā sešu mēnešu periodā, skaitot no lietas iesniegšanas brīža. Paātrinātais process tika pieprasīts divpadsmit citās lietās, bet tās neatbilda Reglamentā paredzētajiem īpašajiem steidzamības nosacījumiem. Atbilstoši jaunajai praksei, pieteikumus par paātrināto procesu apmierina vai noraida ar Tiesas priekšsēdētāja pamatotu rīkojumu.

Turklāt Tiesa pastāvīgi izmantoja Reglamenta 104. panta 3. punktā paredzēto vienkāršoto procesu, lai atbildētu uz dažiem jautājumiem, kas uzdoti, lai saņemtu prejudiciālu nolēmumu. Tādējādi, pamatojoties uz šo noteikumu, tika izdoti divdesmit divi rīkojumi.

Tāpat Tiesa bieži izmantoja Statūtu 20. pantā paredzēto iespēju izskatīt lietu bez ģenerāladvokāta secinājumiem, ja lieta nav saistīta ar jaunu tiesību jautājumu. Ir svarīgi norādīt, ka apmēram 30 % no 2004. gadā pasludinātajiem spriedumiem nebija ģenerāladvokāta secinājumu.

Attiecībā uz lietu sadalījumu starp Tiesas sastāviem ir jānorāda, ka Tiesa paplašinātā sastāvā (Tiesas plēnums, virspalāta, agrākie paplašinātie sastāvi) izskatīja gandrīz 12 % no 2004. gadā pabeigtajām lietām, savukārt piecu tiesnešu palātas – 54 % un triju tiesnešu palātas – 34 %. Ir konstatējama tendence, ka lietu skaits, ko izskata piecu tiesnešu palātas, palielinās (50 % no 2002. gadā pabeigtajām lietām). Tādējādi piecu tiesnešu palātas kļūst par ierastu tiesas sastāvu, kas izskata Tiesā iesniegtās lietas. Tāpat jāmin arī ievērojams to lietu skaita pieaugums, kuras izskata triju tiesnešu palātas (20 % no 2003. gadā pabeigtajām lietām).

Sīkāka informācija par 2004. tiesas gada statistikas datiem sniegta šī ziņojuma IV nodaļā.

3. Taču šajā gada ziņojumā īpašu uzmanību vēlamies veltīt Tiesas tiesvedības darbībai. Šajā sadaļā aplūkoti galvenie judikatūras attīstības punkti, kas klasificēti pēc jomām:

institucionālās tiesības (3.1. sadaļa); Eiropas pilsonība (3.2. sadaļa); brīva preču aprite (3.3. sadaļa); darba ņēmēju pārvietošanās brīvība (3.4. sadaļa); pakalpojumu sniegšanas brīvība (3.5. sadaļa); kapitāla brīva aprite (3.6. sadaļa); konkurences noteikumi (3.7. sadaļa); preču zīmju tiesības (3.8. sadaļa); tiesību aktu tuvināšana (3.9. sadaļa); sociālās tiesības (3.10. sadaļa); ekonomikas politika un monetārā politika (3.11. sadaļa).

Šī izlase attiecas tikai uz 34 no 603 spriedumiem un rīkojumiem, ko Tiesa pasludinājusi vai izdevusi 2004. gadā. Tomēr šeit tie aplūkoti izsmeļošāk, nekā iepriekšējos Tiesas gada ziņojumu izdevumos. Izlasē, protams, iekļauti paši nozīmīgākie spriedumi, kuru lietās sagatavoti ģenerāladvokāta secinājumi, un vienīgi praktisku iemeslu dēļ, kas saistīti ar šī ziņojuma apjomu, minētie secinājumi, kuriem gan ir būtiska nozīme, lai izprastu lietas problemātiku, šeit nav apskatīti. Visu Tiesas "Judikatūras Krājumā" publicēto Tiesas spriedumu, atzinumu un rīkojumu, kā arī ģenerāladvokāta secinājumu pilns teksts visās Kopienu oficiālajās valodās ir pieejams Tiesas mājas lapā (www.curia.eu.int), kā arī Eiropas mājas lapā www.europa.eu.int/eur-lex. Lai novērstu jebkādu sajukumu un padarītu šo ziņojumu vieglāk lasāmu, tajā, ja nav norādīts citādi, atsaucēs uz Līgumu par Eiropas Savienību un EK līgumu izmantota ar Amsterdamas Līgumu ieviestā pantu numerācija.

3.1. No lietām, kas skar konstitucionālus vai institucionālus jautājumus, jāmin četras: viena lieta ir par Kopienas tiesībām slēgt starptautiskus līgumus ar trešām valstīm, pārējās trīs – par to, kā dalībvalstu iestādēm piemērot un ievērot Kopienu tiesības. Lietā Francija/Komisija (2004. gada 23. marta spriedums, C-233/02, *Recueil 2004,* I-2759. lpp.). Tiesa noraidīja Francijas prasību atcelt tiesību aktu, ar kuru Komisija ar Amerikas Savienotajām Valstīm noslēdza nolīgumu par pamatnostādnēm abu pušu sadarbības uzlabošanai likumdošanas jautājumos un pārskatāmības veicināšanai attiecībā uz trešām personām, pieņemot tehniskos noteikumus attiecībā uz precēm, kas ietilpst PTO/*TBT* līguma jomā (PTO līgums par tehniskiem šķēršļiem preču tirdzniecībā).

Francijas valdības galvenais arguments bija tāds, ka Komisija viena pati ir pamatnostādņu veidā noslēgusi starptautisku līgumu ar saistošu spēku, kaut arī šādu tiesību aktu noslēgšana, atbilstoši EK līguma 300. pantam, parasti ir ekskluzīvā Padomes kompetencē.

Savukārt Komisija apgalvo, ka pamatnostādnēm nav saistoša spēka un ka ar šo vienīgo apstākli pietiek, lai pamatnostādņu pieņemšana būtu tās kompetencē.

Tiesas atbilde ir niansēta. Tā noraida Francijas valdības argumentu, vienlaikus pilnībā nepiekrītot Komisijai. Ar to vien, ka aktam, tādam kā pamatnostādnes, par kuru ir lieta, nav saistoša spēka, nepietiek, lai tā pieņemšana būtu Komisijas kompetencē. Tiesa precizē, ka "paredzot nosacījumus, ar kādiem var pieņemt šādu aktu, šajā gadījumā – aktu, kura mērķis ir mazināt saspīlējumu, kas saistīts ar pastāvošiem tehniskiem šķēršļiem preču tirdzniecībā, pienācīgi jāņem vērā pilnvaru sadalījums un institucionālais līdzsvars, ko Līgums paredz kopējās tirdzniecības politikas jomā" (40. punkts).

Tādējādi saistoša spēka neesamība nav vienīgais kompetences kritērijs, kas ļautu Komisijai pieņemt tādus tiesību aktus, kādas ir pamatnostādnes. Ir jāņem vērā arī pilnvaru sadalījums un institucionālais līdzsvars, ko Līgums paredz attiecīgajā jomā. Turpinājumā Tiesa precizē, ka tieši pušu nodoms ir "izšķirošais kritērijs, nosakot, vai pamatnostādnēm ir saistošs spēks vai nav" (42. punkts). Veicot teksta analīzi, Tiesa nonāca pie secinājuma, ka šajā gadījumā ir skaidrs, ka pamatnostādnēm nav saistoša spēka un tādējādi uz tām, loģiski, neattiecas EK līguma 300. pants.

Tādējādi Tiesa varēja noteikt, kuras iestādes kompetencē ir pieņemt nolīgumu, par kuru ir strīds, tieši veicot analīzi *in concreto*, tas ir, analizējot iesniegto tiesību aktu kopumā.

Lietā *Kühne & Heitz* (2004. gada 13. janvāra spriedums, C-453/00, *Recueil 2004,* I-837. lpp.) Nīderlandes Administratīvā tirdzniecības un rūpniecības tiesa (*College van Beroep voor het bedrijfsleven*) saistībā ar prasību par mājputnu gaļas tarifu klasifikāciju, kā arī par eksporta kompensāciju summu noteikšanu, kādas par to saņem eksportētājs, jautāja Tiesai, vai Kopienu tiesības un īpaši EKL 10. pantā paredzētais Kopienas lojalitātes princips uzliek administratīvai institūcijai par pienākumu pārskatīt lēmumu, kas kļuvis galīgs un kas interpretējams, ievērojot vēlāk pieņemtu prejudiciālu nolēmumu, lai nodrošinātu Kopienu tiesību pilnīgu iedarbību.

No 1986. gada decembra līdz 1987. gada decembrim sabiedrība *Kühne & Heitz NV* (Nīderlande) eksportēja uz trešām valstīm zināmu daudzumu mājputnu gaļas gabalu un Nīderlandes muitas iestādēm iesniedza dažādas deklarācijas ar mērķi saņemt eksporta kompensācijas par mājputnu gaļas izvedumiem. Šīs preces tika deklarētas kā preces, kas ietilpst konkrētā kopējā muitas tarifa apakšpozīcijā. Pamatojoties uz šīm deklarācijām, *Productschap* piešķīra eksporta kompensācijas, kas atbilst norādītajai apakšpozīcijai, un pārskaitīja eksportētājai sabiedrībai tai pienākošās summas.

Pēc tam, kad bija veiktas eksporta preču veidu pārbaudes, *Produktschap* pārklasificēja šīs preces citā tarifa apakšpozīcijā. Tā rezultātā *Produktschap* pieprasīja, lai eksporta sabiedrība atmaksā noteiktu summu. Tā kā eksporta sabiedrības sūdzība, kas vērsta pret šo prasību par atmaksu, tika noraidīta, minētā sabiedrība pret attiecīgo lēmumu iesniedza apelācijas sūdzību Administratīvajā tirdzniecības un rūpniecības tiesā. Šī tiesa 1991. gadā apelācijas sūdzību noraidīja, neuzskatot par vajadzīgu vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, pamatojoties uz to, ka attiecīgā prece neatbilst jēdzienam "stilbiņi" eksportētāja deklarācijā norādītās apakšpozīcijas nozīmē.

Atbilstoši vēlākai Tiesas judikatūrai, kurā noraidīts Nīderlandes tiesu pieņemtais risinājums (1994. gada 5. oktobra spriedums lietā C-151/93 *Voogd Vleesimport en -export*, *Recueil 1994,* I-4915. lpp.), eksportētājs lūdza, lai tam pārskaita kompensācijas, kas bija atteiktas, un tāpēc tiesa, kurai iesniegta prasība pret atteikumu, ko vēlreiz sniedzis šī lūguma izskatītājs, uzdeva attiecīgos jautājumus Tiesai.

Vispirms Tiesa atgādināja, ka, no vienas puses, ņemot vērā visām dalībvalstu iestādēm uzlikto pienākumu nodrošināt Kopienu tiesību ievērošanu, un, no otras puses, ņemot vērā interpretācijas spriedumiem piemītošu atpakaļejošu iedarbību, Kopienu tiesību norma, kas interpretēta saistībā ar prejudiciālu nolēmumu, ievērojot savu kompetenci, ir jāpiemēro visām valsts institūcijām, pat tiesisku attiecību gadījumā, kas radušās un pastāv pirms Tiesas sprieduma, ar ko izskata interpretācijas lūgumu.

Attiecībā uz šī pienākuma neizpildi, neraugoties uz valsts administratīvā lēmuma galīgo raksturu, kas radies pirms lūguma šo lēmumu pārskatīt sakarā ar Tiesas prejudiciālu spriedumu, pēc Tiesas uzskatiem, ir jāņem vērā tiesiskās drošības princips, kas ir viens no vispārējiem Kopienu tiesību principiem. Šajā gadījumā Tiesai izdevās panākt saskaņu starp abiem nosacījumiem, ko tā atgādinājusi, konstatējot, pirmkārt, ka Nīderlandes tiesībās administratīvai iestādei ir iespēja pārskatīt administratīvu lēmumu, kas kļuvis galīgs, otrkārt, ka lēmums kļuva galīgs tikai pēc valsts tiesas sprieduma, kuras nolēmumi nav pārsūdzami, treškārt, ka minētais spriedums bija balstīts uz Kopienu tiesību interpretāciju, kas, ņemot vērā vēlāko Tiesas spriedumu, bija kļūdains un tika pieņemts, neiesniedzot tai lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. panta 3. punktā paredzētajiem noteikumiem, un, visbeidzot, ka ieinteresētā persona vērsās pie administratīvās institūcijas uzreiz pēc tam, kad uzzināja par minēto judikatūru.

Šādi kvalificējusi lietā esošo informāciju, Tiesa nosprieda, ka šādos apstākļos attiecīgajai administratīvajai iestādei, kurai šajā sakarā iesniegts lūgums, piemērojot sadarbības principu, kas izriet no EKL 10. panta, ir jāpārskata galīgais administratīvais lēmums, par ko ir pamata prāva, lai ņemtu vērā šajā laikā Tiesas veikto attiecīgās tiesību normas interpretāciju.

Lietā Komisija/Francijas Republika (2004. gada 7. oktobra spriedums, C-239/03, Krājumā vēl nav publicēts) Francijai tika pārmests, ka tā nav pieņēmusi "atbilstošos pasākumus *Berre* purva plašā un ilgstošā piesārņojuma novēršanai, mazināšanai un apkarošanai" (88. punkts).

Tieši būtiskie ūdens vides postījumi, ko minētajam purvam galvenokārt izraisīja elektrostacijas hidroelektriskie atkritumi, lika Komisijai iesniegt Tiesā prasību sakarā ar to, ka ir pārkāpta Barselonas 1976. gada 16. februāra Konvencija un Atēnu 1980. gada 17. maija Protokols par Vidusjūras aizsardzību no piesārņojuma.

Vispirms Tiesai vajadzēja spriest par to, vai šī lieta ietilpst tās kompetencē. Paplašinot lietas *Demirel* judikatūru (12/86, 1987. gada 30. septembra spriedums, *Recueil 1987*, 3719. lpp.), tā atgādina, ka "attiecībā uz noteikumiem par Kopienas kompetenci Kopienu tiesību sistēmā jauktiem nolīgumiem, kas noslēgti starp Kopienu, tās dalībvalstīm un trešām valstīm, ir tāda pat iedarbība kā Kopienas noslēgtiem nolīgumiem. Nodrošinot no Kopienu iestāžu noslēgtiem nolīgumiem izrietošu saistību ievērošanu, Kopienu sistēmā dalībvalstis pilda pienākumu pret Kopienu, kas ir uzņēmusies atbildību par pienācīgu nolīguma izpildi" (25. un 26. punkts). Šajā gadījumā, sniedzot šādu pamatojumu, Tiesa norāda, ka minētie jauktie nolīgumi attiecas uz jomu, ko lielā mērā regulē Kopienu tiesības, proti, uz vides aizsardzību. Tāpēc to izpilde ir veicama Kopienas ietvaros. Apstāklim, ka attiecībā uz prasības priekšmetu nav nekāda īpaša tiesiskā regulējuma Kopienā, nav nozīmes. Ar šādu pamatojumu Tiesa atzina, ka ir kompetenta spriest par šo starptautisko nolīgumu piemērošanu.

Turpinājumā Tiesa uzsāka analīzi pēc būtības. Veicot nolīguma, par kuru ir strīds, tekstuālo analīzi, tā uzsvēra, ka "līgumslēdzējām pusēm [rodas] īpaši stingri saistoš[s] pienākum[s]", proti, ar "vajadzīgo pasākumu [palīdzību]" "stingri ierobežot" sauszemes avotu radīto piesārņojumu izplūdes zonā (50. punkts). Tas, ka pastāv citi piesārņojuma avoti, tādi kā purva piekrastes industrializācija vai apdzīvoto vietu demogrāfiskā attīstība, neļauj apšaubīt piesārņojumu, ko rada sauszemes avoti šīs hidroelektrostacijas darbības rezultātā. Pēc tam Tiesai vajadzēja vienīgi noteikt, vai Francijas varas iestāžu rīcība ir bijusi atbilstīga šo iestāžu pienākumam, ko uzliek Kopienu tiesības, proti – mazināt sauszemes avotu radīto piesārņojumu.

Šajā sakarā Tiesa norāda, ka hidroelektrostacijas piepludinātā saldūdens un sanešu daudzums ir pārmērīgs, neraugoties uz pasākumiem, kurus tā mazināšanai pieņēmušas varas iestādes. Turklāt ir nepārprotami atzīts, ka šo noplūžu pārmērīgā apjoma dēļ ir nodarīts neatgriezenisks kaitējums, un jau šis apstāklis vien liecina, ka varas iestāžu pieņemtie pasākumi nebija pietiekami. Tādējādi, sīki analizējot lietas apstākļus, Tiesa atzina, ka varas iestāžu rīcība nav atbilstoša un ka Francija nav izpildījusi [savus] pienākumus.

Lietā *X* (2004. gada 7. janvāra spriedums, C-60/02, *Recueil 2004,* I-651. lpp.) tika izvirzīts jautājums par sankcijām, ko Kopienu tiesību pārkāpumu gadījumā var piemērot valstu tiesneši. 2000. gada novembrī sabiedrība *Rolex*, vairāku pulksteņu preču zīmju īpašniece, Austrijā lūdza sākt izmeklēšanu, kas vērsta pret *X*, pēc tam, kad tika atrasta viltotu pulksteņu partija, ko nezināmas personas caur Itāliju centās izvest uz Poliju, tādējādi pārkāpjot [minētās sabiedrības] preču zīmju tiesības. *Rolex* pieprasīja, lai preces tiek konfiscētas un pēc procesa iznīcinātas. 2001. gada jūlijā arī sabiedrības *Tommy Hilfiger*, *Gucci* un *Gap* lūdza publiskot izmeklēšanas informāciju, kas attiecas uz Ķīnas izcelsmes atdarinājumiem, kas paredzēti ievešanai Slovākijā. Austrijas tiesai radās jautājums: vai izmeklēšanas informācijas atklāšana atbilstoši Austrijas kriminālprocesa kodeksam ir iespējama tikai tad, ja inkriminētā rīcība ir pārkāpums? Savukārt, pēc minētās tiesas uzskatiem, valsts likumā par preču zīmju aizsardzību par pārkāpumu atzīta tikai viltota ražojuma ievešana un izvešana, izņemot vienkāršu tranzītu caur valsts teritoriju. Tāpat šī tiesa uzdeva Tiesai jautājumu par šā likuma saderību ar Regulu Nr. 3295/94[1], kas, pēc minētās Austrijas tiesas domām, attiecas arī uz vienkāršu tranzītu.

Vispirms Tiesa apstiprināja tēzi, ka Regula ir piemērojama arī precēm, ko ved tranzītā no vienas trešās valsts uz citu un ko dalībvalsts muitas iestādes uz laiku tur šajā dalībvalstī. Turklāt Tiesa precizē, ka [Regulas] piemērošanas jomas interpretācija nav atkarīga no valsts procesa veida (civilprocess, kriminālprocess vai administratīvais process), kura gaitā minētā interpretācija tiek veikta. Pārējā daļā Tiesa atzīst, ka par interpretāciju, kas sniedzama attiecībā uz Austrijas likumu par preču zīmju aizsardzību, nav vienprātības. Austrijas valdība un sabiedrības, kas iesniegušas sūdzības, apstrīd iesniedzējtiesas interpretāciju: pēc šīs valdības un sabiedrību uzskatiem, Austrijas likumā vienkāršs tranzīts tomēr ir atzīts par pārkāpumu. Tiesa norāda, ka tas ir valsts tiesību interpretācijas jautājums, kas nav Eiropas Kopienu Tiesas, bet gan valsts tiesneša uzdevums. Ja valsts tiesnesis faktiski konstatē, ka valsts tiesību normās, pretēji Regulai, nav paredzētas sankcijas par vienkāršu tranzītu, tad

[1] Padomes 1994. gada 22 decembra Regula (EK) Nr. 3295/94, kas nosaka atsevišķus pasākumus attiecībā uz tādu preču ieviešanu Kopienā un izvešanu un atpakaļizvešanu no Kopienas, kuras pārkāpj atsevišķas intelektuālā īpašuma tiesības (OV 1994, L 341, 8. lpp.), ar grozījumiem, kas izdarīti ar Padomes 1999. gada 25. janvāra Regulu (EK) Nr. 241/1999 (OV 1999, L 27, 1. lpp.).

šim tiesnesim jāinterpretē valsts tiesības saistībā ar Kopienu tiesībām, lai sasniegtu rezultātu, kas izvirzīts Kopienu tiesību normā, un šādā gadījumā viltotu preču tranzītam valsts teritorijā ir jāpiemēro civiltiesību sankcijas, kas valsts tiesībās paredzētas par pārējiem pārkāpumiem, ciktāl šīs sankcijas ir efektīvas, samērīgas ar nodarījumu un iedarbojas kā preventīvi līdzekļi. Tiesa tomēr piebilst, ka šī vienotas interpretācijas principa piemērošana krimināltiesību jomā rada īpašu problēmu. Šis princips, norāda Tiesa, balstās uz vispārējiem tiesību principiem. Tā kā Regula Nr. 3295/94 dalībvalstīm piešķir pilnvaras noteikt sankcijas par pārkāpumiem, kas izpaužas ar šo regulu aizliegtā rīcībā, tad saistībā ar to ir jāpaplašina judikatūra, ko Tiesa attīstījusi sakarā ar direktīvām; atbilstoši šai judikatūrai pašas direktīvas, bez iekšzemes likuma, ko direktīvu piemērošanai pieņēmusi dalībvalsts, nevar noteikt vai palielināt to personu kriminālatbildību, kuras ar savu rīcību pārkāpj direktīvu noteikumus. Tādējādi Tiesa secināja, ka gadījumā, ja iesniedzējtiesai vajadzētu uzskatīt, ka Austrijas likums neaizliedz viltotu preču vienkāršu tranzītu, tad sodu likumības princips, kas ir Kopienu tiesību pamatprincips, aizliedz krimināli sodīt par šādu rīcību, neraugoties uz to, ka valsts likums pārkāpj Kopienu tiesības.

3.2. Eiropas pilsonība un tās sekas bija pamatā divām lietām.

Lietā *Pusa* (2004. gada 29. aprīļa spriedums, C-224/02, *Recueil 2004,* I-5763. lpp.) Somijas Augstākā tiesa (*Korkein oikeus*) uzdeva prejudiciālu jautājumu par EKL 18. panta interpretāciju. Šis jautājums tika uzdots saistībā ar prāvu starp Somijas pilsoni, invaliditātes pensijas saņēmēju Somijā, *Pusa* kungu un viņa savstarpējās apdrošināšanas sabiedrību, Kooperatīvo banku savstarpējās apdrošināšanas sabiedrību, par summas noteikšanu, kādu šai apdrošināšanas sabiedrībai jāļauj atvilkt no pensijas, ko ieinteresētā persona saņem Somijā, lai ar šo summu nodrošinātu šīs personas parāda piedziņu. Somijas likums par piespiedu izpildi paredz, ka daļa no atalgojuma ir neatvelkama un šo daļu aprēķina no summas, kas paliek pēc tam, kad to juridiskajā gūšanas vietā tiek atvilkti nodokļi no ienākumiem Somijā. Šajā gadījumā problēma bija tā, ka ieinteresētā persona dzīvo Spānijā, kur tā ir nodokļu maksātājs, un, atbilstoši Konvencijai pret dubulto aplikšanu ar nodokļiem, Somijā no tās nevar iekasēt nevienu nodokli. Tādēļ no pensijas piedzenamā daļa tika aprēķināta no bruto summas, kas neizbēgami bija lielāka par pensiju, kāda ieinteresētajai personai būtu, ja tā turpinātu dzīvot Somijā.

Somijas Augstākā tiesa pēc būtības uzdeva Tiesai jautājumu par šādas situācijas saderību ar brīvu pārvietošanos un dzīvošanu [dalībvalstīs], kas Eiropas Savienības pilsoņiem garantētas EK līgumā.

Atgādinot, ka Eiropas Savienības pilsoņa statuss būtībā ir pamata statuss, kas piemīt dalībvalstu pilsoņiem, un ka Savienības pilsoņa statuss jāatzīst visās dalībvalstīs un juridiski attieksmei pret Savienības pilsoni jābūt tādai pašai kā pret šo dalībvalstu pilsoņiem, kas atrodas tādā pašā situācijā, Tiesa, no vienas puses, uzskatīja, ka tad, ja Somijas likums par piespiedu izpildi ir interpretējams tādējādi, ka tas nekādi neļauj ņemt vērā nodokli, ko ieinteresētā persona samaksājusi Spānijā, tad šādi piemērotas atšķirīgas attieksmes rezultātā ieinteresētā persona noteikti un neizbēgami nonāk neizdevīgā stāvoklī sakarā ar to, ka ir izmantojusi tiesības brīvi pārvietoties un dzīvot dalībvalstīs, kas šai personai garantētas EKL 18. pantā. No otras puses, Tiesa atzina – to, ka netiek ņemti vērā nekādi uzturēšanās dalībvalstī samaksātie nodokļi, ja tie ir piemērojami un attiecīgi ietekmē parādnieka rīcībā esošo līdzekļu faktisko apmēru, nevar attaisnot ar kreditoru leģitīmo interešu aizsardzību kredīta atgūšanas nolūkā un ar to, ka parādniekam saglabājas tiesības uz iztikas minimumu, ko paredz šāds likums.

Tāpēc, atbildot uz Somijas Augstākās tiesas uzdoto jautājumu, Tiesa nosprieda, ka "Kopienu tiesības principā nepieļauj tādus dalībvalsts tiesību aktus, atbilstoši kuriem tās pensijas daļu, pret kuru vēršama piedziņa, kas šajā valstī tiek regulāri izmaksāta parādniekam, nosaka, no šīs pensijas atskaitot ienākumu nodokli, kas maksājams minētā ienākuma gūšanas valstī, turpretim nodoklis, ko vēlāk maksā šis pensijas saņēmējs tajā dalībvalstī, kurā viņš uzturas, netiek ņemts vērā, nosakot pensijas daļu, pret kuru vēršama piedziņa" (48. punkts). Tomēr Tiesa uzskatīja, ka " Kopienu tiesības savukārt šādus valsts tiesību aktus pieļauj, ja tie paredz, ka šādi [samaksāti nodokļi] netiek ņemti vērā pat tad, ja attiecībā uz tiem ir izvirzīts nosacījums, ka parādniekam jāpierāda, ka viņš ir faktiski samaksājis vai viņam noteiktā termiņā ir jāsamaksā konkrēta summa kā ienākumu nodoklis dalībvalstī, kurā viņš dzīvo." Taču Tiesa precizēja, ka tas ir spēkā tikai "tad, ja, pirmkārt, attiecīgās parādnieka tiesības uz to, lai šādi nodokļi tiek ņemti vērā, skaidri izriet no minētajiem tiesību aktiem, otrkārt, noteikumi, saskaņā ar kuriem šādi nodokļi tiek ņemti vērā, ir piemēroti, lai nodrošinātu ieinteresētajai personai tiesības ik gadus saņemt pensijas atvelkamo daļu pielāgojumu tādā pašā apmērā, kādā šis nodoklis tiktu atskaitīts no ienākumiem dalībvalstī, kas pieņēmusi šos tiesību aktus, un, treškārt, minētie noteikumi nepadara šo tiesību izmantošanu neiespējamu vai pārmērīgi grūtu" (48. punkts).

Lietā Zu [*Zhu*] un Čena [*Chen*] (2004. gada 19. oktobra spriedums, C-200/02, Krājumā vēl nav publicēts) laulāto Čenu, Ķīnas pilsoņu un [sava] pirmā bērna vecāku, kas dzimis Ķīnā, vēlme laist pasaulē otru bērnu bija pretrunā dzimstības ierobežošanas politikai jeb tā saucamajai "vienīgā bērna politikai", ko īsteno Ķīnas Tautas Republika. Tāpēc viņi nolēma, ka sieva dzemdēs ārvalstīs. Tādējādi laulātā pāra otrais bērns [meitenīte] 2000. gada septembrī piedzima Belfāstā, Ziemeļīrijā. Šī dzimšanas vietas izvēle nebija nejauša – Īrijas tiesības faktiski dod tiesības jebkurai personai, kas dzimusi Īrijas salā (pat ja tas būtu ārpus Īrijas Republikas politiskajām robežām), iegūt Īrijas pilsonību. Arī minētais bērns ieguva šo pilsonību. Bet, tā kā meitenīte neatbilda nosacījumiem, kas paredzēti tiesību aktos, ko piemēro Apvienotā Karaliste, viņa neieguva Lielbritānijas pilsonību. Pēc dzemdībām Čena kundze ar meitu apmetās uz dzīvi Kārdifā, Velsā, un iesniedza tur pieteikumu, lūdzot divas ilgtermiņa uzturēšanās atļaujas, kas tika noraidīts. Iestāde, kurā šis lēmums tika pārsūdzēts, uzdeva Tiesai jautājumu par šī atteikuma likumību, uzsverot, ka mātei un bērnam ir pašām savi iztikas līdzekļi, viņas nav atkarīgas no valsts līdzekļiem, nepastāv nekāda reāla iespēja, ka viņas varētu kļūt no tiem atkarīgas, un, visbeidzot, ka viņas ir apdrošinātas pret slimības gadījumiem.

Apstāklis, ka lieta skar mazgadīgu bērnu, ļauj Tiesai izteikt pirmo tēzi. Tiesa norāda, ka spēja būt par tādu tiesību subjektu, ko garantē Līgums un sekundārie tiesību akti personu brīvas pārvietošanās jomā, nenozīmē, ka šai personai jāsasniedz vajadzīgais vecums, lai tā būtu rīcībspējīga pati īstenot minētās tiesības. Turklāt šo tiesību izmantošanu nevar pakļaut minimālā vecuma nosacījumam.

Attiecībā uz bērna uzturēšanās tiesībām Tiesa atgādina, ka EKL 18. pantam piemīt tieša iedarbība. Pats dalībvalsts pilsoņa un tātad arī Savienības pilsoņa statuss ļauj personai atsaukties uz uzturēšanās tiesībām, kas paredzētas šajā normā. Tomēr ir jāievēro ierobežojumi un nosacījumi, ar kādiem šīs tiesības ir atzītas, jo īpaši Direktīvas 90/364 [2] 1. panta 1. punkts, kas ļauj dalībvalstīm prasīt, lai ieinteresētajām personām būtu

[2] Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīva 90/364/EEK par tiesībām uz dzīvesvietu [uzturēšanās tiesībām] (OV 1990, L 180, 26. lpp.).

apdrošināšana pret slimības gadījumiem un pietiekami [iztikas] līdzekļi. Tiesa atzīst, ka tieši tāds ir šis gadījums. Turklāt Tiesa precizē, ka fakts, ka pietiekamus līdzekļus bērnam nodrošina māte un ka pašam bērnam pietiekamu līdzekļu nav, nav svarīgs – Tiesa norāda, ka papildus nosacījumam par pietiekamiem līdzekļiem nevar izvirzīt prasību par šo līdzekļu avotu. Visbeidzot, attiecībā uz to, ka Čena kundze ieradās Īrijā vienīgi ar nodomu nodrošināt savam bērnam dalībvalsts pilsonību, lai pēc tam gan bērnam, gan pati sev iegūtu uzturēšanās tiesības Apvienotajā Karalistē, Tiesa atgādina, ka pilsonības iegūšanas un zaudēšanas nosacījumu noteikšana ir katras dalībvalsts kompetencē. Dalībvalsts nedrīkst ierobežot citas dalībvalsts pilsonības piešķiršanas fakta iedarbību, izvirzot papildu nosacījumu šīs pilsonības atzīšanai saistībā ar Līgumā paredzēto pamatbrīvību īstenošanu.

Attiecībā uz mātes uzturēšanās tiesībām Tiesa norāda, ka Direktīvā 90/364 uzturēšanās tiesības ir atzītas personas, kurai ir uzturēšanās tiesības, augšupējiem radiniekiem, "kuri ir [tā/tās] apgādībā", kas nozīmē, ka materiālo atbalstu ģimenes loceklim sniedz persona, kurai ir uzturēšanās tiesības. Tiesa piebilst, ka šajā gadījumā situācija ir tieši pretēja. Čena kundzi nevar uzskatīt par augšupēju radinieku, kas būtu sava bērna "apgādībā". Turpretī, tā kā uzturēšanās tiesības bērnam ir atzītas ar EKL 18. pantu un Direktīvu 90/364, tad bērna vecākam, kura apgādībā ir bērns, nevar atteikt uzturēšanos kopā ar bērnu uzņēmējas dalībvalsts teritorijā, vienlaikus nodrošinot, ka bērna uzturēšanās tiesībām saglabātos lietderīgā iedarbība.

3.3. Brīvas preču aprites jomā Tiesai, cita starpā, nācās pievērsties valstu regulējumam par pārtikas produktu sastāvu un uztura bagātinātājiem, kā arī regulējumam par dzērienu iepakojumu.

Lietā *Greenham* un *Abel* (2004. gada 5. februāra spriedums, C-95/01, *Recueil 2004,* I-1333. lpp.) *Tribunal de grande instance de Paris* (Francija), kas izskatīja krimināllietu pret sabiedrības, kas izplata pārtikas produktus, valdes locekļiem, saskaņā ar EKL 234. pantu uzdeva Tiesai jautājumu, vai dalībvalsts bez iepriekšējas atļaujas var aizliegt tādu pārtikas produktu tirdzniecību savā teritorijā, kurus likumīgi ražo un tirgo citā dalībvalstī, pamatojot minēto aizliegumu ar to, ka šie pārtikas produkti satur tādas uzturvielas, kuru pievienošana pārtikai nav atļauta ar valsts tiesību aktiem, kā arī vitamīnus, kuru daudzums pārsniedz ieteicamo dienas devu vai pat valsts līmenī noteiktās nekaitīgās devas.

Norādījusi, ka valsts regulējums, par kuru ir strīds pamata prāvā, ir pasākums ar kvantitatīvam ierobežojumam līdzvērtīgu iedarbību, Tiesa atzīst, ka šis pasākums tomēr ir attaisnojams, piemērojot EKL 30. pantu, ja izpildīti atsevišķi nosacījumi. No vienas puses, šādam regulējumam jāparedz arī procedūra, kas ļauj uzņēmējiem panākt, ka uzturviela tiek ierakstīta valsts atļauto vielu sarakstā. Šai procedūrai jābūt viegli pieejamai, īstenojamai pieņemamos termiņos, un vajadzības gadījumā jābūt iespējai to pārsūdzēt tiesā. No otras puses, pieteikumu kādas uzturvielas ierakstīšanai valsts atļauto vielu sarakstā kompetentās iestādes var noraidīt tikai tad, ja šī viela rada reālu sabiedrības veselības apdraudējumu. Tiesa precizē, ka tas jāizvērtē, pamatojoties uz visticamākajiem zinātniskajiem datiem, kas pieejami, un jaunākajiem starptautisko pētījumu rezultātiem. Visbeidzot, Tiesa atgādina, ka šāds regulējums, kas atkāpjas no brīvas preču aprites principa Kopienā, nedrīkst pārsniegt to, kas ir faktiski vajadzīgs, lai nodrošinātu sabiedrības veselības aizsardzību, un tam jābūt samērīgam ar izvirzīto mērķi.

Spriedumā, kas pasludināts tajā pašā dienā (lietā C-24/00 Komisija/Francija, *Recueil 2004,* I-1277. lpp.), Tiesa atzina, ka Francija nav izpildījusi pienākumus, ko tai uzliek EKL 28. pants, tieši tāpēc, ka tā nav nedz izveidojusi procedūru uzturvielu ierakstīšanai atļauto uzturvielu sarakstā, kas būtu gan pieejama, gan pārskatāma un kam būtu pieņemams ilgums, nedz arī pamatojusi ierakstīšanas atteikumus ar padziļinātu vērtējumu par reālu sabiedrības veselības apdraudējumu.

Lietās Komisija/Vācija (2004. gada 29. aprīļa spriedums, C-387/99, *Recueil 2004,* I-3751. lpp.) un Komisija/Austrija (2004. gada 29. aprīļa spriedums, C-150/00, *Recueil 2004,* I-3887. lpp.) Komisija cēla Tiesā divas prasības pret Vāciju un Austriju par pienākumu neizpildi sakarā ar brīvas preču aprites principa pārkāpumu, kas paredzēts EKL 28. pantā, jo Komisija bija saņēmusi vairākas sūdzības par Vācijas un Austrijas administratīvo praksi, saskaņā ar kuru atsevišķu vitamīnu un/vai minerālsāļu preparāti, ko dalībvalstī, no kuras tos ieved, likumīgi tirgo kā uztura bagātinātājus, automātiski tiek klasificēti kā zāles, ja minēto vielu daudzums [iepakojumā] pārsniedz vienu ieteicamo dienas devu (lieta C-150/00) vai trīskārtīgi pārsniedz ieteicamo dienas devu (lieta C-387/99).

Šo prasību pamatojumam Komisija pēc būtības norāda, ka, lai klasificētu kādu vitamīnu vai minerālsāli kā zāles, jāaplūko katrs atsevišķais gadījums, ņemot vērā farmakoloģiskās īpašības, kādas tam piemīt saskaņā ar pašreizējām zinātnes atziņām. Vitamīnu un minerālsāļu kaitīguma pakāpes var būt dažādas. Tāpēc vienāda vispārēja un abstrakta pieeja visām šīm vielām pārsniegtu to, kas vajadzīgs, lai sasniegtu veselības aizsardzības mērķi, kas izvirzīts EKL 30. pantā, tādējādi šī pieeja nebūtu samērīga. Tātad šķērslis brīvai preču apritei, ko radījusi prakse, par kuru ir minētās prāvas, nav attaisnojams, kaut arī tam būtu leģitīms mērķis.

Apstiprinot Komisijas veikto analīzi, Tiesa atzīst, ka, lai izlemtu, vai vitamīnu preparāti vai preparāti, kuru sastāvā ir minerālsāļi, ir kvalificējami kā zāles Direktīvas 65/65 par farmaceitiskajiem produktiem nozīmē, valsts iestādēm, pastāvot tiesas kontrolei, ir jāizskata katrs atsevišķs gadījums, ņemot vērā visas minēto preparātu īpašības, jo īpaši to sastāvu, farmakoloģiskās īpašības, lietošanas noteikumus, izplatīšanu, patērētāju zināšanas par preparātiem un risku, kas var rasties, preparātus lietojot. Tiesa tāpat norāda, ka vitamīnu preparātu vai tādu preparāti, kuru sastāvā ir minerālsāļi, klasifikācija zāļu statusā, kas balstīta tikai uz ieteicamo dienas devu, kāda ir uzturvielai, kura sastāvā ir šis preparāts, gluži neatbilst prasībai klasificēt ikvienu preparātu atbilstoši tā farmakoloģiskajām īpašībām. Pat ja vitamīnu vai minerālsāļu koncentrācija, pamatojoties uz kuru preparāts ir klasificēts kā zāles, atšķiras atkarībā no attiecīgā vitamīna vai minerālsāls, tas nebūt nenozīmē, ka visi preparāti, kuru sastāvā ir vairāk nekā viena — vai vairāk nekā trīs — kādas uzturvielas ieteicamā(s) dienas deva(s), ietilpst zāļu definīcijā Direktīvas 65/65[3] nozīmē.

Tiesa norāda – šajos apstākļos nākas atzīt, ka apstrīdētā prakse rada šķērsli tirdzniecībai, jo šādi preparāti, kurus kā uztura bagātinātājus likumīgi tirgo vai ražo citās dalībvalstīs, var tirgot Vācijā vai Austrijā tikai pēc tam, kad tiek veikta procedūra, lai saņemtu atļauju laist tos zāļu tirgū. Šis šķērslis, pamatojoties uz EKL 30. pantu, nav attaisnojams. Lai gan minētā norma dod dalībvalstīm zināmas vērtējuma pilnvaras sabiedrības veselības

[3] Padomes 1965. gada 26. janvāra Direktīva 65/65/EEK par normatīvo un administratīvo aktu par farmaceitiskajiem produktiem tuvināšanu (OV 1965, L 22, 369. lpp.).

aizsardzības jomā, tomēr arī līdzekļiem, ko izmanto izvirzītā mērķa sasniegšanai, ir jābūt samērīgiem ar šo mērķi, un minēto mērķi nedrīkst skart nekādi pasākumi, kas kaut mazākajā mērā ierobežo Kopienas iekšējo tirdzniecību. Šajā sakarā Tiesa norāda, ka apstrīdētās prakses sistemātiskais raksturs neļauj noteikt un izvērtēt to, vai pastāv reāls sabiedrības veselības apdraudējums, kas nozīmētu, ka katrā atsevišķā gadījumā padziļināti jāizvērtē sekas, ko varētu izraisīt vitamīnu un minerālsāļu, par kuriem ir strīds, pievienošana. Tādējādi arī uz preparātu, kura tirdzniecība nerada reālu sabiedrības veselības apdraudējumu, attiecas tāda pati atļauja laišanai tirgū, kāda uz zālēm. Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, Tiesa atzīst, ka Vācija un Austrija nav izpildījusi pienākumus, kas tām uzlikti ar EKL 28. pantu.

Izskatot divas atsevišķas lietas, Komisija/Vācija (2004. gada 14. decembra spriedums, C-463/01, Krājumā vēl nav publicēts) un *Radlberger Getränke* un *S. Spitz* (2004. gada 14. decembra spriedums, C 309/02, Krājumā vēl nav publicēts), Tiesai nācās lemt par to, vai pasākumi, kas Vācijā pieņemti, lai novērstu vides aizsardzības problēmu saistībā ar dzērienu iepakojumiem, ir pieļaujami attiecībā pret Kopienu tiesību normām. Minētajā dalībvalstī uz tādu dzērienu ražotājiem un izplatītājiem, kam ir vienreiz lietojams iepakojums, principā attiecas depozīta maksa un pienākums pieņemt iepakojumus atpakaļ. Tomēr šie uzņēmumi var nepildīt minēto pienākumu, ja piedalās vispārējā savākšanas sistēmā. Šī iespēja tiek atcelta, ja divus gadus pēc kārtas tādu dzērienu procentuālā daļa, kas Vācijas tirgū tiek laisti atkārtoti lietojamā iepakojumā, samazinās līdz noteiktam daudzumam.

Lieta C-463/01 attiecas uz prasību par pienākumu neizpildi, ko Komisija cēlusi pret Vāciju. Kā norāda līgumu ievērošanas uzraudzības iestāde, iepriekš minētais regulējums veido šķērsli tirdzniecībai. Minerālūdens ražotājiem, kam, saskaņā ar Kopienas direktīvu, minerālūdens ir jāpilda pudelēs tā ražošanas vietā, tas būs īpašs apgrūtinājums, tiklīdz tie uzsāks darbību citās dalībvalstīs.

Prejudiciālais nolēmums lietā C-309/02 pēc būtības attiecas uz to pašu problēmu. Austrijas uzņēmumi *Radlberger* un *Spitz* izved bezalkoholiskos dzērienus uz Vāciju un ir pievienojušies vispārējai atkritumu savākšanas sistēmai, tas ir "Der Grüne Punkt". Šie abi uzņēmumi uzsāka tiesvedību Štutgartes Administratīvajā tiesā (*Verwaltungsgericht*), norādot uz to, ka Vācijas atkārtoti lietojamā iepakojuma kvotu sistēma un pienākumi, kas no tās izriet, ir pretrunā Direktīvai 94/62[4] un Līguma noteikumiem par brīvu preču apriti. Vācijas tiesa nolēma apturēt tiesvedību un lūgt Tiesai sniegt prejudiciālu nolēmumu.

Tiesa norāda, ka, tā kā Direktīva 94/62 pilnībā nesaskaņo valstu sistēmas iepakojumu atkārtotai lietošanai, Vācijas tiesību akti ir jāizvērtē saistībā ar EK līguma noteikumiem par brīvu preču apriti.

Kaut arī šis valsts regulējums ir piemērojams visiem, tomēr tas vienādā mērā neietekmē Vācijā ražotu dzērienu tirdzniecību un no citām dalībvalstīm ievestu dzērienu tirdzniecību. Pārēja no vispārējas iepakojumu savākšanas sistēmas uz depozīta maksas un individuālu atpakaļ pieņemšanas sistēmu kopumā ikvienam ražotājam rada papildu izmaksas. Tomēr ražotāji, kas darbojas ārpus Vācijas, izmanto vairāk vienreiz lietojama iepakojuma nekā

[4] Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20. decembra Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu (OV 1994, L 365, 10. lpp.).

Vācijas ražotāji. Tādējādi minētie pasākumi rada šķēršļus citās dalībvalstīs ražota ūdens tirdzniecībai.

Attiecībā uz pamatojumu, kas balstīts ar vides aizsardzību, Tiesa atzina, ka depozīta maksas un individuālas atpakaļ pieņemšanas sistēmas ieviešana uzlabo izlietotā iepakojuma pārstrādi un veicina atkritumu [daudzuma] samazināšanos. Turklāt iespēja veikt sistēmā izmaiņas, pārejot uz depozīta maksas pienākumu, veicina atkritumu [daudzuma] samazināšanos, aicinot uzņēmumus sākt izmantot atkārtoti lietojamu iepakojumu. Valsts tiesību akti tādējādi ir vajadzīgi, lai sasniegtu izvirzītos mērķus.

Tomēr minētajam regulējumam, saskaņā ar kuru depozīta maksas un individuālas atpakaļ pieņemšanas sistēmas ieviešana ir atkarīga no atkārtotas izmantošanas koeficienta, ir jābūt samērīgam. Pēc Tiesas uzskatiem, tas iespējams tikai tad, ja ir pieņemams pārejas termiņš, lai pielāgotos, un ja tādējādi visiem attiecīgajiem ražotājiem vai izplatītājiem ir nodrošināta iespēja faktiski piedalīties darboties spējīgā sistēmā.

Lietā C-309/02 Tiesa nolēma, ka tas, vai šī prasība ir izpildīta, ir jāizvērtē valsts tiesnesim.

Spriedumā lietā C-463/01 par minerālūdeni, kas jāpilda pudelēs tā ražošanas vietā, Tiesa nosprieda, ka valsts tiesību akti neatbilst samērīguma principam, jo iestāžu noteiktais termiņš minētajai pārejai ir tikai 6 mēneši.

3.4. Darba ņēmēju pārvietošanās brīvības jomā īpaši jāpiemin četras lietas, kurās Tiesa saņēmusi lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Pirmā no tām, lieta *Collins* (2004. gada 23. marta spriedums, C-138/02, *Recueil 2004,* I-2703. lpp.), ir saistīta ar prāvu, kas tiek izskatīta Apvienotās Karalistes tiesā. Minētajā dalībvalstī, lai saņemtu "bezdarbnieka pabalstu", darba meklētājam ir jāizpilda nosacījums par pastāvīgu dzīvesvietu vai arī jāiegūst darba ņēmēja statuss Regulas Nr. 1612/68[5] nozīmē vai tiesības uzturēties Apvienotajā Karalistē atbilstoši Direktīvai 68/360. Savienotajās Valstīs dzimušais Braiens Frensiss Kolinss [*Brian Francis Collins*] ir ASV un Īrijas pilsonis. Pēc tam, kad 1978. gadā viņš pusgadu uzturējās Apvienotajā Karalistē, studējot universitātē, un pēc tam – desmit mēnešus 1980. un 1981. gadā, strādājot gadījuma darbus bāros un tirdzniecības nozarē, viņš 1998. gadā atkal ieradās Apvienotajā Karalistē, lai atrastu darbu. Kolinss lūdza piešķirt viņam bezdarbnieka pabalstu, kas tika atteikts, jo viņam [šajā dalībvalstī] nav pastāvīgas dzīvesvietas un viņš nebija darba ņēmējs Regulas 1612/68 nozīmē, un viņam arī nebija tiesību uzturēties minētajā valstī Direktīvas 68/360[6] nozīmē. Šajā sakarā Tiesai tika uzdoti trīs prejudiciāli jautājumi: divi pirmie bija saistīti attiecīgi ar minēto regulu un direktīvu un trešais jautājums, kas bija formulēts plaši un attiecās uz to, vai Kopienu tiesībās ir kāda norma vai princips, ar kuru šajā ziņā varētu pamatot ieinteresētās personas prasījumus.

[5] Padomes 1968. gada 15. oktobra Regula (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV 1968, L 257, 2. lpp.).

[6] Padomes 1968. gada 15. oktobra Direktīva 68/360/EEK par ierobežojumu atcelšanu attiecībā uz dalībvalstu darba ņēmēju un viņu ģimeņu pārvietošanos un dzīvesvietu Kopienā (OV 1968, L 257, 13. lpp.).

Attiecībā uz darba ņēmēja statusu Regulas Nr. 1612/68 nozīmē Tiesa uzskata – tā kā kopš pēdējā darba Apvienotajā Karalistē ir pagājuši septiņpadsmit gadi, [personai] nav pietiekami ciešas saiknes ar darba tirgu minētajā dalībvalstī. Kolinsa kunga stāvoklis tādējādi ir pielīdzināms jebkuras personas stāvoklim, kas meklē pirmo darbu. Šajā sakarā Tiesa norāda uz to, ka jānošķir, no vienas puses, personas, kas meklē darbu uzņēmējā dalībvalstī un nekad tajā nav strādājuši, un, no otras puses, personas, kas jau ir iesaistījušās darba tirgū minētajā dalībvalstī. Ja pirmajām minētajām personām vienlīdzīgas attieksmes princips tiek piemērots tikai saistībā ar pieeju darba tirgum, otrās minētās personas, pamatojoties uz Regulas Nr. 1612/68 7. panta 2. punktu, var pretendēt uz tām pašām sociālajām un nodokļu priekšrocībām, kādas ir valsts darba ņēmējiem. Tiesa šajā gadījumā uzskata, ka ieinteresētā persona nav darba ņēmējs tādā nozīmē, ka šis jēdziens attiektos uz personām, kuras jau ir iesaistījušās darba tirgū. Lai gan Regulā Nr. 1612/68 jēdziens "darba ņēmējs" nav lietots viennozīmīgi, Tiesa aicina valsts tiesu pārbaudīt, vai Apvienotā Karaliste nav atsaukusies uz minēto regulu tieši šādā nozīmē.

Attiecībā uz Direktīvu 68/360 Tiesa vispirms atgādina, ka pats Līgums piešķir dalībvalstu pilsoņiem, kuri meklē darbu citu dalībvalstu teritorijā, uzturēšanās tiesības, kas var būt ierobežotas laikā. Uzturēšanās tiesības dalībvalstī, kas atzītas ar Direktīvu 68/360, attiecas tikai uz pilsoņiem, kuriem šajā dalībvalstī jau ir darbs. Tā kā Kolinsa kunga stāvoklis tāds nav, viņš nevar atsaukties uz šo direktīvu.

Visbeidzot, Tiesa aplūko Apvienotās Karalistes regulējumu saistībā ar vienlīdzīgas attieksmes pamatprincipu. Tā apstiprina, ka šajā sakarā vienas dalībvalsts pilsoņi, kuri meklē darbu citā dalībvalstī, ietilpst Līguma 48. panta piemērošanas jomā un tātad uz viņiem attiecas vienlīdzīgas attieksmes princips, kas paredzēts šīs normas 2. punktā. Bet vai šīs tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi attiecas uz finanšu pakalpojumiem, kāds ir bezdarbnieka pabalsts? *A priori*, atbilde ir noliedzoša, ņemot vērā iepriekš minēto Tiesas judikatūru, saskaņā ar kuru vienlīdzīga attieksme saistībā ar sociālām un nodokļu priekšrocībām skar tikai personas, kas jau ir iesaistījušās darba tirgū, turpretim uz pārējām personām tā attiecas vienīgi saistībā ar pieeju darba tirgum. Taču Tiesa uzskata, ka, ņemot vērā Savienības pilsonības ieviešanu un tiesību uz vienlīdzīgu attieksmi interpretāciju judikatūrā, kādas piemīt Savienības pilsoņiem, vairs nav iespējams no Līguma 48. panta 2. punkta piemērošanas jomas, kurā noteikta vienlīdzīga attieksme, izslēgt finanšu pakalpojumu, kas paredzēts, lai atvieglotu pieeju darbam dalībvalsts darba tirgū. Šajā gadījumā nosacījumu par dzīvesvietu, kas izvirzīts Apvienotās Karalistes likumos, acīmredzot vieglāk ir izpildīt valsts pilsoņiem. Šāds nosacījums būtu pieļaujams tikai tad, ja tas balstītos uz objektīviem [un] no attiecīgo personu pilsonības neatkarīgiem kritērijiem, kas būtu samērīgi ar mērķiem, kuri leģitīmi izvirzīti valsts tiesībās. Tiesa atgādina, ka ir leģitīmi, ja valsts likumdevējs vēlas pārliecināties par to, ka pastāv reāla saikne starp pabalsta pieprasītāju un darba tirgu, jo īpaši secinājumu, ka attiecīgā persona pietiekami ilgu laika posmu ir faktiski meklējusi darbu. Tomēr, lai šis laika posms būtu samērīgs, laika posms, kas šajā sakarā prasīts attiecībā uz dzīvesvietu, nedrīkst pārsniegt to, kas vajadzīgs, lai valsts iestādes varētu pārliecināties, ka ieinteresētā persona faktiski meklē darbu.

Otrā lieta, lieta *Trojani* (2004. gada 7. septembra spriedums, C-456/02, Krājumā vēl nav publicēts), attiecās uz Francijas pilsoni, kam nebija ienākumu un kas tika uzņemts Pestīšanas Armijas viesu mītnē Briselē, kur par izmitināšanu un nelielu kabatas naudu viņš apmēram 30 stundas nedēļā veica dažādus darbus individuāla integrācijas projekta

ietvaros. Vai viņš varēja pieprasīt uzturēšanās tiesības kā darba ņēmējs, pašnodarbinātais vai pakalpojumu sniedzējs, vai saņēmējs attiecīgi EKL 39., 43. un 49. panta izpratnē? Ja ne, vai viņš var baudīt šīs tiesības, tieši piemērojot EKL 18. pantu, vienkārši kā Eiropas Savienības pilsonis?

Sakarā ar uzturēšanās tiesībām Briseles Darba strīdu tiesa (*Tribunal du travail de Bruxelles*) uzdeva jautājumus Tiesai, lai gan [minētajai Briseles tiesai] bija iesniegta prasība pēc tam, kad Briseles Valsts sociālās palīdzības centrs (*CPAS*) bija atteicies piešķirt ieinteresētajai personai iztikas līdzekļu minimumu ("minimex").

Attiecībā uz darba ņēmēja uzturēšanās tiesībām Tiesa vispirms atgādina "darba ņēmēja" jēdziena piemērojamību Kopienas nozīmē. Darba attiecību raksturīga pazīme ir tā, ka persona noteiktu laiku cita labā un vadībā sniedz tam pakalpojumus, par kuriem saņem darba samaksu. Darba attiecību *sui generis* juridiskajai dabai valsts tiesībās, ieinteresētās personas augstākai vai zemākai produktivitātei, atalgošanai paredzēto līdzekļu izcelsmei vai to ierobežotam lielumam nav nekādas nozīmes. Tiesa norāda, ka šajā gadījumā jebkuru algota darba attiecību veidojoši elementi, proti, pakļautība un darba samaksa, ir izpildīti: labumi natūrā un naudā, ko ieinteresētajai personai piešķir Pestīšanas Armija, apmaiņā pret darbiem, ko viņš veic šīs viesu mītnes labā un tās vadībā. Tomēr vēl jānosaka, vai šis darbs ir reāls un efektīvs. Savukārt, ja attiecīgā nodarbošanās ir tik ierobežota, ka ir maznozīmīga un tai ir papildu raksturs, tad darba ņēmēja statuss nav piemērojams. Šajā sakarā Tiesa uzdod iesniedzējtiesai izvērtēt, vai nodarbošanās ir reāla un efektīva, tomēr norādot, ka jo īpaši jāpārliecinās, vai veicamos darbus var uzskatīt par tādiem, kas parasti piederīgi darba tirgum, ņemot vērā viesu mītnes statusu un praksi, atkārtotas sociālās integrācijas projekta saturu, ka arī veicamo darbu raksturu un nosacījumus.

Turklāt Tiesa noraida iespēju piemērot noteikumus par tiesībām veikt uzņēmējdarbību, jo šajā gadījumā ir pierādīts, ka pastāv algota nodarbošanās, kā arī noteikumus par pakalpojumu sniegšanas brīvību, kas neattiecas uz pastāvīgu nodarbinātību vai, jebkurā gadījumā, darbībām, kurām nav paredzēts ierobežojums laikā.

Attiecībā uz Savienības pilsoņu uzturēšanās tiesībām, kas paredzētas EKL 18. pantā, Tiesa atgādina, ka šai normai ir tieša iedarbība, bet vienlaikus precizē, ka šīs tiesības nav beznosacījuma – uz tām var attiekties ierobežojumi un nosacījumi, tādi kā, piemēram, Direktīvas 90/364[7] 1. pants, kas ļauj dalībvalstīm atteikt uzturēšanās tiesības Savienības pilsoņiem, kuriem nav pietiekamu ienākumu. Taču šie ierobežojumi un nosacījumi ir jāpiemēro, ievērojot Kopienu tiesības, jo īpaši samērīguma principu. Šajā gadījumā Tiesa norāda, ka līdzekļu trūkums lika ieinteresētajai personai lūgt piešķirt *minimex*, kas ir pietiekams pamatojums Direktīvas 90/364 piemērošanai un izslēdz iespēju, ka [šī persona] varētu atsaukties uz EKL 18. pantu.

Tomēr Tiesa uzsver, ka ieinteresētajai personai bija uzturēšanās atļauja. Tāpat Tiesa pēc savas ierosmes precizē, ka attiecībā uz sociālās palīdzības, kā[ds ir] "minimex", piešķiršanu, ieinteresētā persona, lai panāktu tādu pašu attieksmi, kāda ir pret valsts pilsoņiem, var atsaukties uz EKL 12. pantu.

[7] Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīva 90/364/EEK par tiesībām uz dzīvesvietu [uzturēšanās tiesībām] (OV 1990, L 180, 26. lpp.).

Trešā lieta, lieta *Baldinger* (2004. gada 16. septembra spriedums, C-386/02, Krājumā vēl nav publicēts), attiecās uz to, kā piemērot 2000. gadā pieņemto Austrijas likumu par pabalstu kara gūstekņiem, kas paredz piešķirt ikmēneša pabalstu bijušajiem kara gūstekņiem. Minētā pabalsta saņemšanai bija izvirzīts nosacījums par piederību Austrijas pilsonībai. Tiesai tika uzdoti prejudiciāli jautājumi par šāda tiesību akta saderību ar noteikumiem darba ņēmēju pārvietošanās brīvības jomā. Šajā gadījumā attiecīgais pabalsts tika atteikts bijušajam Austrijas pilsonim, kas bija kara gūsteknis PSRS no 1945. līdz 1947. gadam, bet pēc tam 1967. gadā ieguva Zviedrijas pilsonību, vienlaikus zaudējot Austrijas pilsonību.

Tiesa secīgi izvērtēja prāvā minēto tiesību aktu saistībā ar Regulu Nr. 1408/71[8], Regulu Nr. 1612/68[9] un EKL 39. panta 2. punktu.

Attiecībā uz Regulu Nr. 1408/71 Tiesa norāda, ka šāds pabalsts uz konkrēto regulu neattiecas, jo tas skar tās 4. panta 4. punktu, saskaņā ar kuru šo regulu nepiemēro "uz kara un tā seku upuriem paredzētu pabalstu sistēmām". Tiesa atzīst, ka pabalsts, par kuru ir prāva, ir paredzēts bijušajiem kara gūstekņiem, kas var pierādīt to, ka ilgstošu laiku atradušies gūstā, un apliecina, ka valsts atzīst šo personu izciestos pārbaudījumus un tādēļ maksā par savai valstij sniegtiem pakalpojumiem.

Tiesa attiecībā uz Regulu Nr. 1612/68 sniedz identisku pamatojumu: šāds pabalsts ir izslēgts no konkrētās regulas piemērošanas jomas, jo arī tas nerada vairāk priekšrocību vietējiem darba ņēmējiem, pateicoties to darbinieku statusam vai dzīvesvietai valsts teritorijā, un tādējādi tas neatbilst "sociālo priekšrocību" būtiskiem kritērijiem, kas minēti šīs regulas 7. panta 2. punktā.

Visbeidzot, Tiesa izdara to pašu secinājumu attiecībā uz EKL 39. panta 2. punktu, kas attiecas uz nodarbinātības nosacījumiem, atalgojumu un citiem darba apstākļiem. Šī norma neietver sevī atlīdzības pabalstu, kas saistīts ar pilsoņu sniegtajiem pakalpojumiem savai valstij kara laikā un kuru svarīgākais mērķis ir piešķirt tiem priekšrocības par savas valsts labā izciestiem pārbaudījumiem.

Ceturtās lietas, lietas *Merida* (2004. gada 16. septembra spriedums, C-400/02, Krājumā vēl nav publicēts), pamatā bija prāva, kas uzsākta Vācijas tiesā. Vācijā koplīgums, kas piemērojams civiliem darbiniekiem, kuri nodarbināti ārvalstu bruņotajos spēkos, kas izvietoti valsts teritorijā, cita starpā paredz, ka Vācijas valsts darba līguma izbeigšanas gadījumā šiem darba ņēmējiem izmaksā "pagaidu pabalstu". Meridā [*Merida*] kungs, Francijas rezidents, kas līdz 1999. gadam strādāja Francijas bruņotajos spēkos, kas bija izvietoti Bādenbādenē, saņēma šo pabalstu no minētā laika. Tomēr pabalsta aprēķina metodes dēļ viņš bija spiests vērsties pret Vācijas valsti. Minētais pabalsts tika aprēķināts, pamatojoties uz darba samaksu, no kuras fiktīvi atskaitīts Vācijas algas nodoklis, kaut arī

[8] Padomes 1971. gada 14. jūnija Regula (EEK) Nr. 1408/71 par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā, versijā, kas grozīta un atjaunināta ar Padomes 1996. gada 2. decembra Regulu (EK) Nr. 118/97 (OV 1997, L 28, 1. lpp.).

[9] Padomes 1968. gada 15. oktobra Regula (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV 1968, L 257, 2. lpp.).

Meridā kunga gadījumā darba samaksu apliek ar nodokļiem tikai uzturēšanās valstī, šajā gadījumā – Francijā, atbilstoši Konvencijai pret dubulto aplikšanu ar nodokļiem, ko noslēgušas šīs divas valstis. Vācijas Federatīvā darba tiesa uzdeva Tiesai jautājumu par šīs apstrīdētās aprēķina metodes saderību ar EKL 39. pantu.

Lai atbildētu uz uzdoto jautājumu, Tiesa papildus minētajai EK līguma normai norāda uz diskriminācijas aizliegumu, kas paredzēts Regulas Nr. 1612/68[10] 7. panta 4. punktā. Atgādinājusi, ka, ja vien tā nav objektīvi pamatota un samērīga ar sasniedzamo mērķi, valsts tiesību norma ir netieši diskriminējoša tad, ja savas iedabas dēļ tā var vairāk skart migrējošus darba ņēmējus nekā valsts strādniekus un ja tāpēc pastāv risks, ka tā varētu būt nelabvēlīgāka attiecībā pret pirmajiem, Tiesa atzīst, ka šajā gadījumā Vācijas algas nodokļa fiktīvas atskaitīšanas rezultātā, lai iegūtu pagaidu pabalsta aprēķina bāzi, pārrobežu darba ņēmēji, tādi kā Meridā kungs, tiek nostādīti nelabvēlīgākā situācijā. Šādas aprēķina metodes piemērošana nodrošina Vācijas rezidentiem pirmā gada laikā pēc darba līguma beigām ienākumus, kas ekvivalenti nodarbinātā ienākumiem, bet uz Francijas rezidentiem tas neattiecas, jo viņu pabalstam tāpat kā algai piemēro Francijas nodokļus..

Tomēr Vācijas valdība, pamatojot apstrīdētās aprēķinu metodes piemērošanu pārrobežu darba ņēmējiem, norāda uz administratīvu vienkāršošanu un finanšu izdevumu samazināšanu. Tiesa nepārprotami noraida šos iebildumus, tie jebkurā gadījumā nevar būt attaisnojums no EK līguma izrietošu pienākumu nepildīšanai.

3.5. Pakalpojumu sniegšanas brīvību skar lieta *Omega* (2004. gada 14. oktobra spriedums, C-36/02, Krājumā vēl nav publicēts). *Omega*, atbilstoši Vācijas tiesībām nodibināta sabiedrība, Bonnā (Vācijā) izmantoja iekārtu, kas paredzēta lietošanai sportā — "lāzersportā", kurš radies filmas "Zvaigžņu kari" iespaidā un kurā izmanto modernu lāzertehnoloģiju. Šī iekārta sastāvēja no pistolēm līdzīgiem lāzertēmekļa aparātiem, kā arī staru sensoriem, kas izvietoti gan šautuves ejās, gan uz vestēm, ko nēsā spēlētāji. Uzskatot, ka izklaides spēles, kas simulē nonāvēšanu, ir pretrunā cilvēka cieņai un tādējādi apdraud sabiedrisko kārtību, policijas amatpersona ar lēmumu pieprasīja, lai minētā sabiedrība pārtrauc tādu aparātu izmantošanu, kas paredzēti, lai "šautu" uz dzīviem mērķiem. Kad administratīvā sūdzība un prasības, kas iesniegtas par šo policijas piemēroto administratīvo pasākumu, bija noraidītas, *Omega* iesniedza kasācijas sūdzību (*Revision*) Federālajā Administratīvajā tiesā (*Bundesverwaltungsgericht)*.

Lai pamatotu kasācijas sūdzību, *Omega*, cita starpā, norāda uz to, ka lēmums skar pakalpojumu sniegšanas brīvību, kas paredzēta EKL 49. pantā, jo iekārtā, par kuru ir prāva, iespējams, tiek izmantota tehnoloģiskā prasme, kas iegūta no kādas atbilstoši Lielbritānijas tiesībām nodibinātas sabiedrības. Federālā Administratīvā tiesa šajā sakarā atzīst, ka, lai gan "spēļu, kas simulē slepkavošanu" izmantošana komerciālos nolūkos, kā norādījuši tiesneši pirmajās prasībās, aizskar cilvēka cieņu un ir pretrunā Vācijas pamatlikumam, tomēr [šādu spēļu izmantošanas] aizliegums skar pakalpojumu sniegšanas brīvību, kas garantēta EKL 49. pantā. Tāpat Federālā Administratīvā tiesa nolēma atbilstoši EKL 234. pantam uzdot jautājumu Tiesai par to, vai aizliegums veikt ekonomisku darbību, kas ir pretrunā pamatvērtībām, ko aizsargā valsts konstitūcija, ir saderīgs ar EKL 49. pantu.

[10] Padomes 1968. gada 15. oktobra Regula (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV 1968, L 257, 2. lpp.).

Šajā sakarā Tiesa atzīst, ka pārsūdzētais lēmums, kas aizliedz *Omega* izmantot spēļu iekārtu atbilstoši tam spēles modelim, ko izstrādājusi Lielbritānijas sabiedrība, kura to likumīgi pārdod Apvienotajā Karalistē, izmantojot franšīzes sistēmu, skar pakalpojumu sniegšanas brīvību, ko EKL 49. pants garantē gan piegādātājiem, gan citā dalībvalstī nodibinātiem pakalpojumu saņēmējiem. Taču Tiesa arī norāda – tā kā pienākums respektēt cilvēka cieņu ir saistošs gan Kopienai, gan tās dalībvalstīm, tad cilvēka cieņas aizsardzība veido leģitīmu interesi, kas attaisno atkāpi no tiem pienākumiem, ko Kopienu tiesības uzliek pat tādai EK līguma garantētai pamatbrīvībai kā pakalpojumu sniegšanas brīvība. Tomēr pasākumus, kas ierobežo pakalpojumu sniegšanas brīvību, var pamatot ar sabiedriskās kārtības interesēm vienīgi tad, ja šie pasākumi ir vajadzīgi, lai aizsargātu intereses, ko tie paredz nodrošināt, un vienīgi tad, ja šo pasākumu mērķi nevar sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Vienlaikus Tiesa uzsver – tas vien, ka dalībvalsts ir izvēlējusies aizsardzības sistēmu, kas atšķiras no citas dalībvalsts ieviestās sistēmas, neizslēdz vajadzību novērtēt, vai veiktie pasākumi ir vajadzīgi un samērīgi. Citiem vārdiem sakot, Vācija var aizliegt to, kas Apvienotajā Karalistē ir atļauts, ja aizlieguma vajadzība un samērīgums nav apstrīdams, kā tas noteikti ir šajā gadījumā, norāda Tiesa. No vienas puses, aizliegums komerciālos nolūkos izmantot izklaides spēles, kurās tiek simulēta pret cilvēkiem vērsta vardarbība, jo īpaši darbības, kas simulē cilvēku noslepkavošanu, atbilst tam cilvēka cieņas aizsardzības līmenim, ko valsts konstitūcija ir nolēmusi nodrošināt Vācijas Federatīvās Republikas teritorijā. No otras puses, aprobežojoties ar aizliegumu, kas attiecināms vienīgi uz to spēles veidu, kurā izmanto lāzerstarus, lai tēmētu uz dzīviem mērķiem, pārsūdzētais lēmums nepārsniedz to pasākumu robežas, kas vajadzīgi, lai sasniegtu paredzēto mērķi. Tādējādi Tiesa secina, ka šo pasākumu nevar atzīt par tādu, kas nepamatoti [aiz]skar pakalpojumu sniegšanas brīvību.

3.6. Kapitāla brīvas aprites jomā ietilpst lieta *Manninen* (2004. gada 7. septembra spriedums, C-319/02, Krājumā vēl nav publicēts), kas attiecas uz Somijas regulējumu par to, kā ar nodokļiem apliekamas dividendes. Šis regulējums paredz, ka papildus dividendei valstī izveidotas sabiedrības akcionārs saņem nodokļu kredītu, kas samērīgs ar uzņēmumu ienākumu nodokli, ko samaksājis uzņēmums. Apliekot ar nodokļiem dividendi, šis nodokļu kredīts tiek atskaitīts, tā ka praksē akcionāram par dividendi nav jāmaksā neviens cits nodoklis. Savukārt, ja sabiedrība ir izveidota citā dalībvalstī, personai nav tiesību saņemt nodokļu kredītu.

Šāda sistēma, kas paredz, ka tādējādi akcionāra dividendes vairs netiek apliktas ar nodokļiem, Tiesai nerada nekādas šaubas par to, ka pastāv kapitāla aprites ierobežojums EKL 56. panta nozīmē, jo šī sistēma attiecas tikai uz dividendēm, ko izmaksājušas sabiedrības, kas atrodas Somijā, lai gan, kā to atgādina Tiesa, tiešie nodokļi ir dalībvalstu kompetencē. Šīs sistēmas dēļ nelabvēlīgākā stāvoklī tiek nostādītas personas, kuras saņem citās dalībvalstīs izveidotu sabiedrību dividendes, kas tādējādi liek tām atturēties no kapitāla ieguldīšanas šādās sabiedrībās, un šai sistēmai vienlaikus ir ierobežojoša iedarbība attiecībā uz minētajām sabiedrībām, kas traucē tām piesaistīt kapitālu Somijā. Attiecībā uz šī ierobežojuma pamatojumu Tiesa noraida argumentu, kas balstīts uz EKL 58. panta 1. punkta a) apakšpunktu, kurš pieļauj dažādu attieksmi pret nodokļu maksātājiem, kuru stāvoklis ir atšķirīgs kapitāla ieguldījuma vietas dēļ. Tiesa atgādina, ka šī atkāpe jāinterpretē šauri un šo atkāpi pašu ierobežo tās pašas normas 3. punkts, kas attiecas uz patvaļīgu diskrimināciju un slēptiem ierobežojumiem. Turklāt, lai atšķirīgu attieksmi varētu uzskatīt par tādu, kas atbilst nevienlīdzīgai attieksmei, ko pieļauj 1. punkts, nevis patvaļīgai diskriminācijai, ko aizliedz 3. punkts, ir vajadzīgs, lai atšķirīgā

attieksme skartu situācijas, kas objektīvi nav salīdzināmas, vai to pamatotu primāri vispārēju interešu iemesli, piemēram, nepieciešamība saglabāt nodokļu režīma konsekvenci. Turklāt tai jāatbilst samērīguma principam.

Vispirms Tiesa noliedz, ka šīs situācijas nebūtu salīdzināmas. Tā uzskata, ka, ņemot vērā Somijas nodokļu regulējuma mērķi, proti, novērst dubultu aplikšanu ar nodokļiem, vispirms apliekot ar sabiedrību nodokli un pēc tam – ar ienākumu nodokli peļņu, ko sadala sabiedrība, kurā tiek veikts ieguldījums, akcionāri, kas galvenokārt ir Somijas nodokļu maksātāji, atrodas salīdzināmā situācijā neatkarīgi no tā, vai tie saņem šajā valstī izveidotas sabiedrības dividendes vai citā dalībvalstī izveidotas sabiedrības dividendes, ja vien abos gadījumos, abstrahējoties no nodokļu kredīta, dividendes var pakļaut dubultai aplikšanai ar nodokli.

Atbalstot regulējumu, par kuru ir strīds, [vairākas] valdības, kas iesniedza apsvērumus, šajā gadījumā – Somijas valdība, kā arī Francijas un Apvienotās Karalistes valdības, norādīja arī to, ka jāsaglabā nodokļu režīma konsekvence. Kopš brīža, kad Tiesa spriedumos lietās *Bachmann* (1992. gada 28. janvāra spriedums, C-204/90, *Recueil 1992,* I-249. lpp.) un Komisija/Beļģija (1992. gada 28. janvāra spriedums, C-300/90, *Recueil 1992,* I-305. lpp.) principā atzina nodokļu režīma konsekvenci par pieļaujamu pamatojumu Līgumā garantēto pamtbrīvību ierobežošanai, norāde uz minēto jēdzienu ir izdarīta vairākkārt, bet līdz šim – bez panākumiem. Spriedums lietā *Manninen* no jauna dod Tiesai iespēju atgādināt – lai ņemtu vērā argumentu, kas balstīts uz šādu pamatojumu, ir jāpierāda, ka pastāv tieša saikne starp attiecīgo nodokļu režīma priekšrocību un šīs priekšrocības kompensāciju ar noteiktu nodokļu maksājumu. Turklāt šāds arguments jāizskata, vadoties pēc attiecīgā nodokļu regulējuma mērķa. Šajā gadījumā regulējuma mērķis ir novērst dubultu aplikšanu ar nodokļiem: ja pastāv faktiska saikne starp nodokļu režīma priekšrocībām (nodokļu kredītu) un kompensējošu nodokļu maksājumu (sabiedrību nodokli, ko maksā sabiedrības, kas izveidotas Somijā), tad šis regulējums nav vajadzīgs, lai saglabātu nodokļu režīma konsekvenci. Tiesa norāda, ka tāda nodokļu kredīta piešķiršana citā dalībvalstī izveidotas sabiedrības akcionāram, kas atbilst uzņēmumu ienākumu nodoklim, ko minētā sabiedrība maksā šajā dalībvalstī, būtu mazāk ierobežojošs pasākums, kas turklāt neapdraudētu nodokļu režīma konsekvenci.

Tiesa norāda, ka šajos apstākļos, aprēķinot nodokļu kredītu, kas piešķirams akcionāram, kurš saņem dividendes no citā dalībvalstī izveidotas sabiedrības, ir jāņem vērā nodoklis, ko šī sabiedrība faktiski samaksājusi minētajā dalībvalstī. Šajā sakarā iespējamās grūtības saistībā ar šā nodokļa noteikšanu nevar attaisnot šķērsli brīvai kapitāla apritei, kāds izriet no Somijas regulējuma.

3.7. Attiecībā uz konkurences noteikumiem uzmanību piesaista deviņas lietas, no kurām četras lietas ir apvienotas.

Apvienotajās lietās *AOK-Bundesverband* u.c. (2004. gada 16. marta spriedums, C-264/01, C-306/01, C-354/01 un C-355-01, *Recueil 2004,* I-2493. lpp.) Diseldorfas pavalsts Augstākā tiesa (*Oberlandesgericht Düsseldorf*) un Federālā Augstākā tiesa (*Bundesgerichtshof*) uzdeva Tiesai vairākus prejudiciālus jautājumus par EK līguma 81., 82. un 86. panta interpretāciju saistībā ar prāvām starp slimokasu apvienībām un farmācijas uzņēmumiem par maksimālajām summām, ar kādām slimokases piedalās

izdevumu segšanā par zālēm un ārstniecības materiāliem, kuras Vācijas likumdevējs noteicis, mēģinot mazināt ar likumu noteiktās veselības apdrošināšanas deficītu.

Diseldorfas pavalsts Augstākā tiesa un Federālā Augstākā tiesa pēc būtības jautāja Tiesai, vai konkurences noteikumi, kas paredzēti EK līgumā, iestājas pret to, lai slimokasu grupas, kādas ir slimokasu apvienības, ieviestu maksimālas fiksētas summas, kas atbilst maksimālajai to zāļu cenai, kuras apmaksā slimokases. Turklāt Federālā augstākā tiesa jautāja, vai gadījumā, ja atbilde ir apstiprinoša, pastāv tiesības pieprasīt, lai šī grupa novērš un atlīdzina kaitējumu, kas nodarīts, piemērojot maksimālas fiksētas summas.

Tiesa sniedza tādu pašu risinājumu kā judikatūrā lietā "Poucet un Pistre", saskaņā ar kuru uzņēmuma jēdziens saistībā ar Kopienu tiesībām konkurences jomā neietver institūcijas, kas vada valsts veselības apdrošināšanas un vecuma apdrošināšanas sistēmas un kam ir vienīgi sociāls mērķis, un kas neveic ekonomisku darbību. Tiesa uzskatīja, ka slimokases ir tieši tādas, kaut arī likumdevējs ir piešķīris tām zināmu rīcības brīvību, nosakot iemaksu likmes, lai veicinātu labu pārvaldību, tomēr tām ar likumu ir uzlikts pienākums sniegt obligātus pakalpojumus saviem dalībniekiem; šie pakalpojumi pēc būtības ir vienādi un nav atkarīgi no iemaksu summām. Tādējādi Tiesa šajā gadījumā nosprieda, ka, "paredzot maksimālas fiksētas summas, slimokasu apvienības tikai pilda uzdevumu vadīt Vācijas sociālā nodrošinājuma sistēmu, kas tām uzlikts ar likumu, un tās nedarbojas kā uzņēmumi, kas veic ekonomisku darbību" (64. punkts). Tātad 81. un 82. pants šādiem pasākumiem nav piemērojams.

Prejudiciālā nolēmuma lietā *IMS Health* (2004. gada 29. aprīļa spriedums, C-418/01, *Recueil 2004,* I-5039. lpp.) Frankfurtes pie Mainas pavalsts tiesa (*Landgericht Frankfurt am Main*) saistībā ar prāvu starp diviem uzņēmumiem, kuri specializējas tirgus pētījumu veikšanā farmaceitisko produktu un veselības aprūpes jomā, kas bija uzsākta sakarā ar to, ka viens no šiem uzņēmumiem apgalvoja, ka izmanto modulāru struktūru, ko izstrādājis otrs uzņēmums ar mērķi sniegt datus par farmaceitisko produktu reģionālo tirdzniecību Vācijā, uzdeva Tiesai jautājumus par to, kā interpretējams Līguma 82. pants.

Uzskatot, ka viens uzņēmums nevar īstenot tiesības panākt aizliegumu jebkādā nelikumīgā veidā izmantot tā darbu, ja šis uzņēmums rīkojas prettiesiski EK līguma 82. panta nozīmē, atsakoties ar pieņemamiem noteikumiem izdot licenci citam uzņēmumam, Frankfurtes pie Mainas pavalsts tiesa iesniedza Tiesai trīs jautājumus par minētās Līguma normas interpretāciju.

No vienas puses, Tiesa nosprieda, ka "izvērtējot, vai dominējošā stāvoklī esoša uzņēmuma atteikums izdot licenci tādas modulāras struktūras izmantošanai, ko aizsargā intelektuālā īpašuma tiesības, kas pieder minētajam uzņēmumam, ir ļaunprātīgs, ir jāņem vērā tādi elementi kā izmantotāju iesaistīšanās pakāpe minētās struktūras attīstīšanā un tajā ieguldītās pūles, īpaši izmaksu ziņā, kas iespējamiem izmantotājiem būtu jāpieliek, lai tie spētu iegādāties pētījumus par farmaceitisko produktu reģionālo tirdzniecību, kas veidoti, balstoties uz citu struktūru, lai noteiktu, vai aizsargātā struktūra ir obligāti nepieciešama šāda veida pētījumu tirdzniecībā" (30. punkts). No otras puses, atsaucoties uz judikatūru, ko dēvē par "Magill", Tiesa nosprieda, ka "uzņēmuma, kuram ir dominējošs stāvoklis un kuram pieder intelektuālā īpašuma tiesības uz modulāru struktūru, kas vajadzīga, lai sniegtu datus par farmaceitisko produktu reģionālo tirdzniecību dalībvalstī, atteikums izdot citam uzņēmumam, kurš arī vēlas sniegt šādus datus tajā pašā dalībvalstī,

licenci šīs struktūras izmantošanai, ir dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana EKL 82. panta nozīmē, ja ir izpildīti šādi kritēriji: uzņēmums, kas pieprasījis licenci, ir nolēmis attiecīgajā datu sniegšanas tirgū piedāvāt tādas jaunas preces vai pakalpojumus, ko nepiedāvā uzņēmums, kam pieder intelektuālā īpašuma tiesības, un pēc kuriem ir iespējams patērētāju pieprasījums; atteikums nav pamatots ar objektīviem apsvērumiem; atteikums ir tāds, kas saglabā uzņēmumam, kam pieder intelektuālā īpašuma tiesības, datu sniegšanas tirgu par farmaceitisko produktu reģionālo tirdzniecību attiecīgajā dalībvalstī, izslēdzot tajā jebkādu konkurenci" (52. punkts).

Pārējās četras lietas, uz ko jānorāda saistībā ar konkurences noteikumiem, skar valsts atbalstu.

Lietā Itālija/Komisija (2004. gada 29. aprīļa spriedums, C-372/97, *Recueil 2004,* I-3679. lpp.) Tiesa lēma par Itālijas Republikas prasību daļēji atcelt Komisijas 1997. gada 30. jūlija Lēmumu 98/182/EK, ar ko atbalsti, kurus Friuli-Venēcijas-Džūlijas reģions no 1981. gada līdz 1995. gadam piešķīris autotransporta uzņēmumiem, kas pārvadā preces šajā reģionā, daļēji atzīti par daļēji nesaderīgiem ar kopējo tirgu un ar ko tiek uzlikts pienākums tos daļēji atgūt. Friuli-Venēcijas-Džūlijas reģions pēc tam pieņēma divus pēc būtības identiskus likumus, no kuriem viens aizstāj otru un kuri attiecas uz iesaistīšanos tādu pārvadājumu veicināšanā un attīstībā, kas ir reģiona interesēs, kā arī preču autopārvadājumiem pret atlīdzību. Šie likumi paredz trīs pasākumus tādu uzņēmumu labā, kas darbojas šajā nozarē un ir izveidoti minētā reģiona teritorijā; šie pasākumi ietver attiecīgi procentu likmju subsidēšanu aizdevumiem, kas ņemti infrastruktūras attīstībai un iekārtu iegādei, no vienas puses, un to izmaksu segšanai, kas rodas sakarā ar līzinga darbībām attiecībā uz transportlīdzekļiem, piekabēm un puspiekabēm, kā arī iekārtām preču glabāšanai un transportlīdzekļu uzturēšanai un labošanai, no otras puses, un, visbeidzot, tādu ieguldījumu finansēšanu līdz pat 50 % apmērā grupām un citiem apvienību veidiem, kas paredzēti iekārtu vai aprīkojuma izgatavošanai vai iegādei.

Izvērtējot apstrīdēto atbalstu saistībā ar EKL 87. panta 1. punktu, Komisijas lēmumā bija nošķirti atbalsti, kas piešķirti uzņēmumiem, kuri nodarbojas ar starptautiskiem pārvadājumiem, no vienas puses, un atbalsti, kas piešķirti uzņēmumiem, kuri nodarbojas tikai ar vietējiem, reģionāliem vai valsts mēroga pārvadājumiem, no otras puses, un attiecībā uz pēdējiem minētajiem – atkarībā no tā, vai šie uzņēmumi tādi bija pirms 1990. gada 1. jūlija, vai sākot no minētā datuma, kad stājās spēkā Regula Nr. 4059/89, ar ko šo otru tirgu dara pieejamu konkurentiem Kopienā. Tomēr, ņemot vērā to, ka tikmēr Pirmās instances tiesa apstrīdēto lēmumu bija daļēji atcēlusi, izskatot atsevišķu atbalsta saņēmēju uzņēmumu prasības (2000. gada 15. jūnija spriedums apvienotajās lietās T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, T-600/97 līdz T-607/97, T-1/98, T-3/98 līdz T-6/98 un T-23/98 *Alzetta* u.c./Komisija, *Recueil 2000,* II-2319. lpp.), un prasībai atcelt lēmumu šajā lietā līdz ar to daļēji vairs nebija priekšmeta, turklāt, tā kā Komisija bija pieņēmusi Pirmās instances tiesas interpretāciju par atbalstu, kas, sākot no 1990. gada 1. jūlija, piešķirts uzņēmumiem, kuri veic tikai vietējus, reģionālus vai valsts mēroga pārvadājumus, Eiropas Kopienu Tiesai tādējādi bija jāizvērtē minētais lēmums tikai daļā, kurā apstrīdētais atbalsts, kas piešķirts uzņēmumiem, kuri veic starptautiskos autopārvadājumus, atzīts par nelikumīgu.

Itālijas Republika izvirzīja vairākus pamatus un argumentus, lai pierādītu piešķirto atbalstu mazsvarīgumu, gan norādot uz šo atbalstu summu nelielo apmēru, gan uz to, ka lielākās atbalsta saņēmēju daļas darbībai ir galvenokārt reģionāls raksturs, no tā secinot, ka to

ietekme uz Kopienas iekšējo tirdzniecību un konkurenci ir minimāla, mēģinot pierādīt, ka uz šiem atbalstiem neattiecas aizliegums, kas noteikts EKL 87. panta 1. punktā. Tiesa visus šos pamatus un argumentus noraidīja, vēlreiz apstiprinot vairākus principus, kas izriet no judikatūras. Tā kā Itālijas Republika norādīja, ka Komisija nav pierādījusi reālu un konkrētu draudu pastāvēšanu, kas varētu traucēt konkurencei, Tiesa atgādina – ievērojot to, ka dalībvalsts piešķīra atbalstu, projekta stadijā nepaziņojot par to Komisijai, tad lēmumam, kurā atzīts, ka šis atbalsts nav saderīgs ar kopējo tirgu, nav jāietver pamatojums, sniedzot pierādījumus par šī atbalsta reālo ietekmi uz konkurenci un tirdzniecību starp dalībvalstīm. Tāpat Tiesa vēlreiz apstiprināja, ka atbalsta salīdzinošs mazsvarīgums vai atbalsta saņēmēja – salīdzinoši maza uzņēmuma – lielums *a priori* neizslēdz iespēju, ka tas iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm. Tāpat Tiesa šajā pašā sakarā atgādināja, ka EKL 87. panta 1. punkta piemērošanas nosacījums, saskaņā ar kuru atbalstam jābūt tādam, kas iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm, nav atkarīgs ne no tā, vai sniegtajiem transporta pakalpojumiem ir vietējs vai reģionāls raksturs, ne arī no tās nozares svarīguma, kurā ietilpst attiecīgā darbība. Turklāt Tiesa vēlreiz nosprieda – tas, ka dalībvalsts ar vienpusēju pasākumu palīdzību mēģina savstarpēji tuvināt atsevišķā ekonomikas nozarē pastāvošus konkurences apstākļus tiem apstākļiem, kuri valda citās dalībvalstīs, nemaina to, ka šiem pasākumiem ir valsts atbalsta raksturs. Savukārt, ja atsevišķos gadījumos paši apstākļi, kādos valsts atbalsts piešķirts, ļauj secināt, ka šis atbalsts ir tāds, kas iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm un rada vai draud radīt konkurences izkropļojumus, tad Komisijai lēmuma pamatojumā vismaz jāpiemin šie apstākļi. Turklāt Tiesa atgādina, ka, izvērtējot atbalsta ietekmi uz konkurenci un Kopienas iekšējo tirdzniecību, Komisijai ir jāizsver atbalsta pozitīvā ietekme un tā negatīvā ietekme uz tirdzniecības apstākļiem un neizkropļotas konkurences saglabāšanu; tiesas veiktā diskrecionārās varas kontrole, ko piemēro, izmantojot šīs vērtējuma pilnvaras, kas aprobežojas ar pārbaudi attiecībā uz to, vai ir ievēroti procesuālie noteikumi un noteikumi par pamatojumu, un tai arī jāpārbauda norādīto faktisko apstākļu pareizība un tas, vai nepastāv juridiska kļūda vai acīmredzama kļūda faktisko apstākļu vērtējumā, vai arī nav notikusi pilnvaru pārsniegšana. Itālijas Republika tāpat izvirzīja argumentu par apstrīdēto atbalstu nebūtisko ietekmi uz tā saņēmēju uzņēmumu stāvokli, norādot, ka šo atbalstu atgūšana pārkāpj samērīguma principu. Tiesa vēlreiz nosprieda, ka nelikumīgi piešķirta valsts atbalsta atgūšanu principā nevar uzskatīt par nesamērīgu pasākumu attiecībā pret Līgumā ietverto tiesību normu mērķiem valsts atbalsta jomā, tāpat arī nevar uzskatīt, ka Komisija pārkāpj savu diskrecionāro varu, jo šāds pasākums tikai atjauno agrāko stāvokli. Visbeidzot, atbildot uz Itālijas Republikas pēdējo argumentu, Tiesa atkārtoti apstiprina, ka gadījumā, ja nelikumīgā atbalsta saņēmējs var norādīt ārkārtas apstākļus, kas leģitīmi pierāda saņēmēja paļāvību uz to, ka šis atbalsts ir likumīgs, un tādējādi iebilst pret šī atbalsta atmaksu, tad dalībvalsts, kuras iestādes piešķīrušas atbalstu, pārkāpjot procesuālās normas, kas paredzētas EKL 88. pantā, nevar atsaukties uz šo tiesisko paļāvību, lai izvairītos no pienākuma veikt vajadzīgos pasākumus ar mērķi izpildīt Komisijas lēmumu, kurā prasīts atbalstu atgūt. Tādējādi Tiesa noraidīja Itālijas Republikas prasību daļā, kurā [prasības] priekšmets bija saglabājies.

Tāpat otrā lieta Itālija/Komisija (2004. gada 29. aprīļa spriedums, C-298/00 P, *Recueil 2004,* I-4087. lpp.) bija saistīta ar prāvu par valsts atbalstu, ko Friuli-Venēcijas-Džūlijas reģions no 1981. gada līdz 1995. gadam piešķīris preču autopārvadājumu uzņēmumiem. Konkrētāk, šī lieta izrietēja no apelācijas sūdzības, ko iesniegusi Itālijas Republika, kura, pirmajā instancē iestājusies lietā prasītāju atbalstam, apstrīdēja iepriekš minēto Pirmās instances tiesas 2000. gada 15. jūnija spriedumu lietā *Alzetta* u.c./Komisija, kurā Pirmās instances tiesa bija daļēji noraidījusi prasību, ko cēla atsevišķi atbalsta saņēmēji

uzņēmumi, lai panāktu, ka daļēji tiek atcelts Komisijas 1997. gada 30. jūlija Lēmums 98/182/EK. Turklāt Komisija Pirmās instances tiesā iesniedza pretapelācijas sūdzību, kurā norādīja uz minēto uzņēmumu prasības nepieņemamību, uzskatot – lai arī lēmumā bija prasīts atgūt atbalstu, tomēr šis Itālijas Republikai adresētais lēmums, kas attiecas uz juridisko valsts atbalsta režīmu, individuāli neskar atbalsta saņēmējus uzņēmumus un ka tāpēc Pirmās instances tiesai pēc savas ierosmes vajadzēja izskatīt jautājumu par pieņemamību.

Vispirms Eiropas Kopienu Tiesa noraidīja Komisijas iesniegto pretapelācijas sūdzību, uzskatot, ka uz uzņēmumu, tāpat kā uz prasītājām pirmajā instancē, apstrīdētais lēmums neattiecas sakarā ar piederību attiecīgajai nozarei, kurā iespējams saņemt apstrīdētā režīma atbalstu, bet uz minēto uzņēmumu šis lēmums attiecas arī sakarā ar šī uzņēmuma kā faktiskā atbalsta saņēmēja statusu, kam saistībā ar šo režīmu piešķirts individuāls atbalsts, kura atgūšanu pieprasījusi Komisija, atrodas citādā stāvoklī nekā atbalsta pieteikuma iesniedzēji, attiecībā uz kuriem Komisijas lēmums ir vispārīga rakstura pasākums.

Pēc būtības, Eiropas Kopienu Tiesai jo īpaši nācās lemt par to, kādā mērā apstrīdētie atbalsti ietekmē Kopienas iekšējo tirdzniecību un konkurenci. Turklāt Tiesai vajadzēja risināt jautājumu, vai atbalsta atgūšana ir pretrunā tiesiskās paļāvības principam un samērīguma principam.

Attiecībā uz pirmo punktu Eiropas Kopienu Tiesa atgādina, ka "izvērtējot jaunus atbalstus, par kuriem pirms piešķiršanas jāpaziņo Komisijai atbilstoši EKL [..] 88. panta 3. punktam, Komisijai ir jāpierāda ne vien tas, ka šiem atbalstiem ir reāla ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm un konkurenci, bet arī tas, ka minētie atbalsti var iespaidot šo tirdzniecību", uzsverot – "ja Komisijai lēmumā vajadzētu pierādīt jau piešķirto atbalstu reālo ietekmi, tad ieguvējas būtu dalībvalstis, kas izmaksā atbalstu, pārkāpjot paziņošanas pienākumu, kurš paredzēts [EKL] [88.] panta 3. punktā, savukārt zaudētājas būtu dalībvalstis, kas paziņo par atbalstiem projekta stadijā" (49. punkts). Tiesa vēlreiz nosprieda, ka "ka atbalsta salīdzinošs mazsvarīgums vai atbalsta saņēmēja – salīdzinoši maza uzņēmuma – lielums *a priori* neizslēdz iespēju, ka tas iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm" un ka "salīdzinoši maznozīmīgs atbalsts [tomēr] var iespaidot konkurenci un tirdzniecību starp dalībvalstīm, ja nozarē, kurā darbojas šī atbalsta saņēmēji uzņēmumi, ir spēcīga konkurence" (54. punkts). Visbeidzot, Tiesa apstiprināja savu nostāju, saskaņā ar kuru "tas, ka dalībvalsts ar vienpusēju pasākumu palīdzību mēģina savstarpēji tuvināt atsevišķā ekonomikas nozarē pastāvošus konkurences apstākļus tiem apstākļiem, kādi valda citās dalībvalstīs, nemaina to, ka šiem pasākumiem ir atbalsta raksturs" (61. punkts).

Attiecībā uz otru apelācijas sūdzības daļu Eiropas Kopienu Tiesa, no vienas puses, atgādināja – tā kā nelikumīga atbalsta atcelšana, to atgūstot, ir loģiskas sekas konstatējumam, ka šis atbalsts ir nelikumīgs, tad "nelikumīgi piešķirta valsts atbalsta atgūšanu ar mērķi atjaunot agrāko stāvokli principā nevar uzskatīt par nesamērīgu pasākumu attiecībā pret Līgumā ietverto tiesību normu mērķiem valsts atbalsta jomā" (75. punkts). No otras puses, Tiesa atteicās šajā gadījumā piemērot tādu pašu risinājumu, kādu tā bija sniegusi spriedumā lietā *RSV*/Komisija (1987. gada 24. novembra spriedums, lieta 223/85, *Recueil 1987,* 4617. lpp., 17. punkts) un saskaņā ar kuru "kavējums, kas iestājas, pirms Komisija izlemj, ka atbalsts ir nelikumīgs un ka dalībvalstij tas jāatceļ un jāatgūst, zināmos apstākļos var radīt minētā atbalsta saņēmējiem tiesisku paļāvību, kas [vairs] neļauj Komisijai vērsties pret minēto dalībvalsti un likt tai atgūt šo atbalstu"

(90. punkts). Tiesa uzskatīja, ka tādi nosacījumi, uz kuriem balstīts minētais risinājums, šajā lietā nav iestājušies. Tāpēc, ņemot vērā Komisijas iesniegto pretapelācijas sūdzību, Tiesa noraidīja arī Itālijas Republikas iesniegto apelācijas sūdzību.

Lietā Vācija/Komisija (2004. gada 29. aprīļa spriedums, C-277/00, *Recueil 2004,* I-3925. lpp.) Tiesa izskatīja Vācijas Federatīvās Republikas prasību, kuras mērķis ir panākt to, ka tiek atcelts Komisijas 2000. gada 11. aprīļa Lēmums 2000/567/EK par valsts atbalstu, kas piešķirts uzņēmumam, kurš izveidots bijušajā Vācijas Demokrātiskajā Republikā un kurš tolaik bija vadošais uzņēmums elektrisko shēmu ražošanas pēc pasūtījuma tirgū, un kurš pēc vairākkārtējas pārstrukturēšanas kļuva par uzņēmumu *System Microelectronic Innovation GmbH* (*SMI*). Šī uzņēmuma lielākā daļa – 51 % – pieder Brandenburgas pavalstij, pārējo uzņēmuma kapitālu ir ieguvis Amerikas uzņēmums *Synergy Semiconductor Corporation* (*Synergy*). *SMI* jau bija ieguvis finansiālu atbalstu gan no Brandenburgas pavalsts, gan no *Treuhandanstalt*, Vācijas publisko tiesību institūcijas, kuras uzdevums ir pārstrukturēt bijušās Vācijas Demokrātiskās Republikas uzņēmumus, un no institūcijas, kas pārņēma minētās institūcijas tiesības. Minētais finansiālais atbalsts bija gan ieguldījumiem vai telpu maiņai paredzētu subsīdiju veidā, gan aizdevumu veidā. Veicot šīs darbības, *SMI* saskārās ar grūtībām: tas bija spiests lūgt, lai tiek uzsākts likvidācijas process, kā rezultātā uzņēmuma nosaukums tika mainīts uz nosaukumu "SMI iG", likvidējamais uzņēmums, un tika iecelts likvidators, kurš ar mērķi panākt *SMI* darbības turpināšanu un saglabāt 105 tā darbvietas, izveidoja darbības atjaunošanas vienību – sabiedrību "SiMI", kas sniedza konsultācijas un tirgvedības pakalpojumus, kā arī mikroelektronikas preču pētniecības un izstrādes pakalpojumus, tāpat arī pakalpojumus, kas bija uzticēti tās meitas sabiedrībai "MD & D", kura pilnībā piederēja *SiMi*. Tāpēc Brandenburgas pavalsts un institūcija, kas pārņēma *Treuhandanstalt* funkcijas, piešķīra finansiālu atbalstu darbības atjaunošanas vienībai līdz brīdim, kamēr *SiMI* un *MD & D* atrod pārņēmēju un kamēr *MD & D* pilnībā neatpērk *SiMI* kapitāla daļas.

Uzskatīdama, ka šīs subsīdijas un aizdevumi, kas piešķirti attiecīgi *SMI* un pēcāk – darbības atjaunošanas vienībai, nav saderīgi ar kopējo tirgu, Komisija apstrīdētajā lēmumā uzdeva Vācijas Federatīvajai Republikai veikt visus pasākumus, kas vajadzīgi, lai atgūtu apstrīdēto atbalstu no tā saņēmējiem, tas ir, kā norādīja Komisija, no sabiedrībām *SMI*, *SiMI* un *MD & D*, kā arī citiem uzņēmumiem, kam ir nodoti šo sabiedrību aktīvi vai kam tos varētu nodot, lai izvairītos no lēmuma sekām.

Tā kā Vācijas valdība apgalvoja, ka uz subsīdijām, ko *Treuhandanstalt* tāpat kā institūcija, kas pārņēma tās tiesības, ir piešķīrusi *SMI* attiecas *Treuhandanstalt* darbības izņēmuma noteikumi, kuru mērķis ir atvieglot bijušās Vācijas Demokrātiskās Republikas uzņēmumu pārstrukturēšanu un nodrošināt šo uzņēmumu pāreju no plānveida ekonomikas uz tirgus ekonomiku, jo minētās subsīdijas ir piešķirtas saistībā ar procesu, kas uzskatāms par *SMI* privatizāciju, Tiesa nosprieda, ka "jēdziens "privatizācija" saistībā ar atbalsta sistēmām, ko piešķir *Treuhandanstalt*, ir inerpretējams šauri" (24. punkts) un turklāt "nevar izslēgt, ka mazākās kapitāla daļas iegūšanu valsts uzņēmumā vienlaikus ar šī uzņēmuma faktiskās kontroles cesiju var uzskatīt par "privatizāciju" *Treuhandanstalt* atbalsta sistēmu nozīmē" (25. punkts), tad šajā gadījumā [šādu apstākļu] nav, jo *Treuhandanstalt* lielā mērā saglabāja kontroli pār *SMI* pēc tam, kad tās kapitāla daļas ieguva *Synergy*. Tiesa sniedza identisku risinājumu, norādot to pašu pamatojumu attiecībā uz aizdevumiem, ko Brandenburgas pavalsts piešķīra *SMI*.

Pakārtoti Vācijas valdība norādīja uz to, ka [šajā gadījumā] ir piemērojama atkāpe, kas paredzēta EKL 87. panta 2. punkta c) apakšpunktā, saskaņā ar kuru ar kopējo tirgu ir saderīgs atbalsts, ko sniedz tautsaimniecībai dažos Vācijas Federatīvās Republikas apvidos, kurus iespaidojusi Vācijas sadalīšana, ciktāl šāds atbalsts vajadzīgs, lai kompensētu saimnieciskās grūtības, ko radījusi šī sadalīšana. Tiesa noraidīja arī šo argumentu, balstoties uz to, ka Vācijas valdība nebija iesniegusi nekādus pierādījumus tam, ka atbalsti, par kuriem ir prāva, bija vajadzīgi, lai kompensētu saimnieciskās grūtības, kas radušās saistībā ar Vācijas sadalīšanu. Šajā sakarā Tiesa atgādināja – "ja pēc Vācijas atkalapvienošanās EKL 87. panta 2. punkta c) apakšpunkts ir paredzēts piemērošanai jaunajām pavalstīm, tad to var piemērot tikai ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādi tika piemēroti vecajām pavalstīm laika posmā pirms minētās atkalapvienošanās". Tā kā termins "Vācijas sadalīšana" vēsturiski attiecas uz robežlīnijas izveidi starp divām okupētām zonām 1948. gadā, "saimnieciskās grūtības, ko radījusi šī sadalīšana" var attiekties vienīgi uz saimnieciskajām grūtībām, ko dažos Vācijas reģionos radījusi nošķirtība sakarā ar šīs fiziskās robežas izveidi, piemēram, sakaru pārtraukšanu vai noieta zudumu pēc tirdzniecības attiecību pārtraukšanas starp abām Vācijas teritorijas daļām. Savukārt doma, ka EKL 87. panta 2. punkta c) apakšpunkts ļauj vienlaikus kompensēt nenoliedzamu ekonomisko atpalicību, kas skar jaunās pavalstis, būtu pretrunā gan šīs normas izņēmuma raksturam, gan tās mērķiem. Saimnieciskās grūtības, kas vērojamas visās jaunajās pavalstīs, neradās tieši sakarā ar Vācijas ģeogrāfisko sadalīšanu EKL 87. panta 2. punkta c) apakšpunkta nozīmē, un "atšķirības attīstībā, kas konstatējamas starp vecajām un jaunajām [pavalstīm], ir izskaidrojamas ar citiem iemesliem, nevis ģeogrāfisko nošķirtību, kas radusies Vācijas sadalīšanas dēļ, un jo īpaši tās ir izskaidrojamas ar atšķirīgu politiski ekonomisko režīmu, kas bija spēkā abās Vācijas daļās" (49. līdz 53. punkts).

Visbeidzot, Vācijas valdība apstrīdēja [atbalstu] atgūšanas kārtību, kas ietverta apstrīdētajā lēmumā, jo īpaši sakarā ar nelikumīgu atbalsta saņēmēja statusa paplašināšanu. Tieši pamatojoties uz to, Tiesa atcēla apstrīdēto lēmumu. Tiesa, no vienas puses, uzskatīja, ka, uzdodot *MD & D* kā *SiMI* ieguvējam atmaksāt tai piešķirtos atbalstus, Komisija pārkāpa valsts atbalstu atgūšanas principus. Šajā sakarā Tiesa atgādināja – "tā kā uzņēmums, kas saņēmis nelikumīgu valsts atbalstu, ir atpirkts par tirgus cenu, tas ir, par cenu, kas ir augstāka, nekā privātais ieguldītājs, kas darbojas parastos konkurences apstākļos, būtu gatavs maksāt par šo sabiedrību, ņemot vērā stāvokli, kādā tā atrodas, jo īpaši pēc tam, kad saņēmusi valsts atbalstus, tad atbalsta saņemšana ir izvērtēta pēc tirgus cenas un iekļauta pirkuma cenā. Šādos apstākļos nevar uzskatīt, ka pircējs ir guvis priekšrocības attiecībā pret citiem uzņēmējiem šajā tirgū" (80. punkts). No otras puses, Tiesa atcēla apstrīdēto lēmumu tiktāl, ciktāl tajā darbības atjaunošanas vienībai uzdots atmaksāt tai sabiedrībai piešķirtos atbalstus, kuras darbība tai jāturpina. Tiesa nosprieda – ja "nevar izslēgt, ka, pieņemot, ka darbības atjaunošanas vienības ir izveidotas, lai daļēji turpinātu darbības, ko pirms bankrotēšanas veicis atbalsta saņēmējs, tad minētajām sabiedrībām šajā gadījumā var arī uzlikt par pienākumu atmaksāt attiecīgo atbalstu, ja ir pierādīts, ka tās faktiski turpina izmantot konkurences priekšrocības, kas saistītas ar minētajiem atbalstiem, jo īpaši tad, ja šīs darbības atjaunošanas vienības iegūst likvidējamās sabiedrības aktīvus, pretī nemaksājot cenu, kas atbilstu tirgus apstākļiem, vai arī tāpēc, ka ir pierādīts, ka šādu sabiedrību izveides rezultātā notiek izvairīšanās no pienākuma atmaksāt šos atbalstus", tad tas vien, ka atbalsta saņēmēja uzņēmuma iekārtas noteiktu laiku nomā šāda vienība, nav pierādījums tam, ka pēdējā ir guvusi konkurences priekšrocības, kas saistītas ar atbalstiem, kuri piešķirti iznomātājam gandrīz trīs gadus pirms nomnieka izveides (86. un

88. līdz 89. punkts). Tā kā Tiesa atcēla pienākumu atmaksāt *SMI* piešķirtos atbalstus, kas uzlikts *MD & D*, uz ko attiecas [norāde] "cit[i] uzņēmum[i], kam ir nodoti šo sabiedrību aktīvi vai kam tos varētu nodot, lai izvairītos no lēmuma sekām", tad pienākums atmaksāt šos atbalstus, kas piešķirti attiecīgi *SMI* un *SiMI*, paliek vienīgi [pašiem] *SMI* un *SiMI*.

Prejudiciālā nolēmuma lietā *Pearle* u.c. (2004. gada 15. jūlija spriedums, C-345/02, 2004. g. Krājums, I-7139. lpp.) Nīderlandes Augstākā tiesa (*Hoge Raad der Nederlanden*) iesniedza Tiesai prejudiciālus jautājumus par EKL 87. panta 1. punkta un 88. panta 3. punkta interpretāciju, kas tika uzdoti saistībā ar prāvu par maksājumu tiesiskumu, ko saviem locekļiem uzlikusi publisko tiesību profesionālā organizācija *Hoofdbedrijfschap Ambachten* (*HBA*), kura apvieno optikas piederumu tirgotājus. Strīds bija par pasākumu, kas ietvēra ''obligāti veicamus maksājumus'', lai finansētu kopīgu reklāmas kampaņu optikas nozarē strādājošu uzņēmumu labā.

Ar pirmajiem trim jautājumiem Nīderlandes Augstākā tiesa pēc būtības jautāja, vai *HBA* reklāmas kampaņu finansēšanu optikas nozarē strādājošu uzņēmumu labā var uzskatīt par valsts atbalstu EKL 87. panta 1. punkta izpratnē un vai par *HBA* noteikumiem, pamatojoties uz kuriem no tā locekļiem tika ieturētas noteiktas summas šīs kampaņas finansēšanai, saskaņā ar EKL 88. panta 3. punktu bija jāziņo Komisijai kā par atbalsta sistēmas elementiem, vajadzības gadījumā ņemot vērā *de minimis* normu. Tāpat tā vēlējās saņemt paskaidrojumus par jautājumu, vai prasītājām pamata prāvā uzliktie obligāti veicamie maksājumi, ņemot vērā šo maksājumu tiešo saikni ar iespējami nepaziņotu atbalstu, ir arī prettiesiski un tādējādi tie principā būtu jāatlīdzina. Turklāt ar ceturto un piekto jautājumu iesniedzējtiesa jautāja, vai apstākļos, kādi pastāv pamata prāvā, Kopienas tiesības iestājas pret to, lai kompetentās tiesas piemērotu tādu Nīderlandes tiesu praksi par formālu juridisku spēku, saskaņā ar kuru šīm tiesām ir liegtas tiesības vērtēt *HBA* lēmuma tiesiskumu par maksājumu uzlikšanu prasītājām pamata prāvā, pieņemot, ka noteikumi, uz kuriem balstās šie lēmumi, tika pieņemti pretēji EKL 88. panta 3. punktā paredzētajam.

Konstatējusi, ka, pat ja *HBA* ir valsts organizācija, nav pierādīts, ka šajā gadījumā reklāmas kampaņa tika finansēta no valsts iestāžu piešķirtiem līdzekļiem un ka, gluži otrādi, no Tiesai nosūtītā sprieduma izriet, ka *HBA* minētās reklāmas kampaņas finansēšanai izlietotie līdzekļi tika iegūti no maksājumiem, ko šīs reklāmas kampaņas organizēšanai, kuru turklāt ierosināja privāta optiķu organizācija, obligātā kārtā veica tās locekļi, kuri arī ir ieguvēji no kampaņas, Tiesa nosprieda, ka "[EKL] [87.] panta 1. punkts un [88.] panta 3. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka publisko tiesību organizācijas pieņemtie noteikumi reklāmas kampaņas finansēšanai, kas tika organizēta tās locekļu labā, kuri paši arī pieņēma šādu lēmumu, ar līdzekļiem, kas tika ieturēti no šiem locekļiem un izmantoti tikai minētās kampaņas finansēšanai, neveido atbalsta pasākuma neatņemamu sastāvdaļu šo noteikumu izpratnē un tie nebija iepriekš jādara zināmi Komisijai, jo finansēšana tika veikta ar līdzekļiem, ar kuriem šī publisko tiesību profesionālā organizācija nekad nevarēja brīvi rīkoties" (41. punkts). Tādējādi uz pēdējiem diviem jautājumiem vairs nebija jāatbild.

3.8. Preču zīmju tiesību jomā uzmanība jāpievērš lietai *Koninklijke KPN Nederland* (2004. gada 12. februāra spriedums, C-363/99, *Recueil 2004,* I-1619. lpp.). 1997. gada 2. aprīlī sabiedrība *Koninklijke KPN Nederland* iesniedza *Bureau Benelux des marques* (*BBM*) pieteikumu par vārda "Postkantoor" (holandiešu valodā – "pasta nodaļa") kā preču

zīmes reģistrāciju tādām precēm kā papīrs, kartona kastes un precēm, kas izgatavotas no papīra vai kartona, kā arī dažādiem pakalpojumiem. *BBM* reģistrāciju atteica, jo šis apzīmējums raksturo tikai ar pasta nodaļām saistītas preces un pakalpojumus. Hāgas Apelācijas tiesa (*Gerechtshof te 's Gravenhage*), kam bija iesniegta prasība, ko *KPN* cēla pret *BBM* lēmumu, uzdeva Tiesai vairākus prejudiciālus jautājumu par to, kā interpretējama Pirmā direktīva par preču zīmēm[11].

Jautājums, cita starpā, bija par to, vai fakts, ka preču zīme kādā dalībvalstī ir reģistrēta attiecībā uz atsevišķām precēm vai pakalpojumiem, ietekmē to, kā tiek izskatīts līdzīgas preču zīmes reģistrācijas pieteikums attiecībā uz līdzīgām precēm vai pakalpojumiem citā dalībvalstī. Tiesa atbild noliedzoši: šim apstāklim nevar būt nekādas ietekmes. Kompetentajai iestādei ir konkrēti jāizvērtē pašas preču zīmes īpašības saistībā ar attiecīgajām precēm vai pakalpojumiem. Tāpat Nīderlandes tiesa jautā Tiesai, vai aprakstošu preču zīmju aizliegums, kas noteikts minētās direktīvas 3. panta 1. punkta c) apakšpunktā, attiecas uz apzīmējumiem vai norādēm, kas apzīmē attiecīgo preču vai pakalpojumu īpašības, ja to pašu īpašību apzīmēšanai ir ierastāki apzīmējumi vai norādes. Tiesa atgādina, ka, aizliedzot aprakstošus apzīmējumus, minētās normas mērķis attiecas uz vispārējām interesēm, proti, lai šādus apzīmējumus varētu izmantot jebkurš, un nepieļauj, lai tos var izmantot tikai viens uzņēmums, reģistrējot šādu apzīmējumu kā preču zīmi. Šajos apstākļos, ja kompetentā iestāde konstatē, ka apzīmējums ieinteresēto personu uztverē ir attiecīgo preču vai pakalpojumu īpašību apraksts vai arī ir paredzams, ka tā varētu būt nākotnē, tad kompetentajai iestādei ir jāatsakās reģistrēt preču zīmi. Šajā sakarā nav svarīgi, vai pastāv citi, ierastāki apzīmējumi vai norādes. Tika aplūkots arī jautājums par to, ka, atbilstoši Beniluksa preču zīmju tiesībām, tiesības uz preču zīmi, kas ir kādā no Beniluksa valstu vai reģionālajām valodām, pilnībā attiecas [arī] uz tulkojumiem citās valodās. Tiesa uzskata, ka tas praksē ir līdzvērtīgi vairāku atšķirīgu preču zīmju reģistrācijai. Tāpat kompetentajai iestādei šādā gadījumā katrā no tulkojumiem ir jāpārbauda, vai apzīmējums nav aprakstošs. Turklāt Tiesai nācās lemt par saistību starp atšķirtspēju un aprakstošu raksturu. Iesniedzējtiesa uzdod šādu jautājumu: vai tad, ja preču zīme ir aprakstoša attiecībā uz noteiktām precēm vai pakalpojumiem, bet attiecībā uz citām precēm vai pakalpojumiem tā nav aprakstoša, šāda preču zīme ir uzskatāma par tādu, kam noteikti ir atšķirtspēja attiecībā pret šīm citām precēm vai pakalpojumiem? Tas sniedza Tiesai iespēju atgādināt, ka ikviens no reģistrācijas atteikuma iemesliem ir neatkarīgs no pārējiem un pieprasa veikt atsevišķu pārbaudi, pat ja to attiecīgās piemērošanas jomas acīmredzami pārklājas. Tādējādi tas, ka preču zīme neattiecas uz vienu no minētajiem iemesliem, neļauj secināt, ka tā nevar attiekties uz kādu citu iemeslu. No otras puses, preču zīmes atšķirtspēja ir jāizvērtē saistībā ar precēm vai pakalpojumiem, kas minēti reģistrācijas pieteikumā; ja preču zīmes reģistrācijas pieteikums attiecas uz dažādām precēm vai pakalpojumiem, tad tas, vai uz preču zīmi neattiecas neviens no reģistrācijas atteikuma iemesliem, jāpārbauda attiecībā uz katru no šīm precēm vai pakalpojumiem, kā rezultātā var nonākt pie dažādiem secinājumiem, atkarībā no aplūkotajām precēm vai pakalpojumiem. Rezultātā Tiesa uzskata, ka kompetentā iestāde nevar secināt, ka preču zīmei ir atšķirtspēja saistībā ar atsevišķām precēm vai pakalpojumiem tikai tāpēc, ka tā ir aprakstoša attiecībā uz citu preču un pakalpojumu īpašībām, lai gan preču zīmes reģistrācija tiek lūgta attiecībā uz visām šīm precēm vai pakalpojumiem. Attiecībā uz to, ka katra no vārda "Postkantoor" sastāvdaļām apraksta preču vai pakalpojumu īpašības, par kuriem lūgta reģistrācija, Tiesa precizē – lai pati preču zīme būtu uzskatāma par aprakstošu,

[11] Padomes 1988. gada 21. decembra Pirmā direktīva 89/104/EEK, ar ko tuvina dalībvalstu tiesību aktus attiecībā uz preču zīmēm (OV 1989, L 40, 1. lpp.).

nepietiek konstatēt, ka katra no [vārda] sastāvdaļām, iespējams, ir aprakstoša: ir jākonstatē, ka aprakstošs ir pats vārds. Parasti gadījumā, ja katra no sastāvdaļām ir aprakstoša, arī vienkārša šo sastāvdaļu virkne ir aprakstoša, taču var būt arī citādi, ja šī virkne rada priekšstatu, kas ir visai tāls no tā, kāds rodas no vienkārša aprakstošo sastāvdaļu apvienojuma, ja vārds ir vairāk nekā tikai minēto sastāvdaļu kopums neparastā savienojuma dēļ saistībā ar attiecīgajām precēm vai pakalpojumiem vai arī ja vārds ir ieviesies ikdienas valodā un ieguvis tajā savu īpašu nozīmi tā, ka šis vārds ir neatkarīgs attiecībā pret tā sastāvdaļām (pieņemot, ka pats vārds nav aprakstošs). Jāpiebilst, ka Tiesa, saņēmusi jautājumus no Beniluksa Tiesas (*Benelux-Gerechtshof*) saistībā ar prāvu sakarā ar *BBM* atteikumu reģistrēt apzīmējumu "BIOMILD" pārtikas produktiem šī apzīmējuma aprakstošā rakstura dēļ, sniedza līdzīgu atbildi lietā *Campina Melkunie* (2004. gada 12. februāra spriedums, C-265/00, *Recueil 2004,* I-1699. lpp.).

3.9. No apjomīgās judikatūras, kas skar Kopienas pasākumus dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanai, jānorāda uz trim lietām *Fixtures Marketing* (2004. gada 9. novembra spriedums lietā C-46/02, Krājumā vēl nav publicēts; lietā C-338/02, Krājumā vēl nav publicēts; lietā C-444/02, Krājumā vēl nav publicēts) un vienu lietu *The British Horseracing Board* u.c. (2004. gada 9. novembra spriedums, C-203/02, Krājumā vēl nav publicēts), kuru priekšmets bija tā saucamās *sui generis* tiesības Direktīvas 96/9[12] nozīmē un šīs tiesiskās aizsardzības piemērošana sporta derību jomā. Tiesai tika uzdoti vairāki prejudiciāli jautājumi par minētās direktīvas normu interpretāciju saistībā ar prāvām par to, ka daži derību organizētāji Zviedrijā, Grieķijā, Somijā un Apvienotajā Karalistē izmantoja publicētu informāciju, kuras pārvaldība vai organizēšana bija skaidri uzticēta citām organizācijām – prasītājām pamata lietā. Trijās lietās šāda izmantošana, par kuru ir prāva, izpaudās, spēļu biļetenos reproducējot datus, kas attiecas uz Anglijas un Skotijas futbola čempionātu spēļu programmām. Šī informācija tika glabāta elektroniskā vai publicētā formā, it īpaši brošūrās, bet tās kontrole [pārvaldība] ar licences līgumu bija uzticēta prasītājai pamata lietā. Ceturtajā lietā jautājums bija par tādas informācijas izplatīšanu divās interneta lapās par zirgu sacīkšu derībām, kas iegūta no žurnāliem, un jēldatu izplatīšanu minētajās mājas lapās, ko sniegušas atsevišķas sabiedrības, kuras saņēmušas attiecīgu prasītājas atļauju. Prasītājas uzdevums ir vadīt zirgu skriešanās sacīkšu nozari Apvienotajā Karalistē un šajā nolūkā tā nodrošina savas datubāzes uzturēšanu un pārvaldību, ko prasītāja lūdz aizsargāt.

Prasītājas pamata prāvās uzskatīja, ka uzņēmumi, kas šādi izmanto to datus, lai piedāvātu slēgt derības, aizskar tiesības, kas prasītājām piešķirtas ar valsts tiesībām, kuras grozītas, transponējot Direktīvu par datu bāzu tiesisko aizsardzību. Tāpēc attiecīgās valsts tiesību normas kā transponēšanas pasākumi ir interpretējamas saistībā ar šo direktīvu.

Saņēmušas attiecīgos prasības pieteikumus, Vantas Apgabaltiesa (*Vantaan Käräjäoikeus*), Somija, Apelācijas tiesa (*Court of Appeal*), Anglija Zviedrijas Augstākā tiesa (*Högsta Domstolen*) un Atēnu Pirmās instances tiesa (*Monomeles Protodikeio Athinon*), Grieķija, uzdeva Tiesai vairākus prejudiciālus jautājumus par tādas aizsardzības priekšmetu un piemērošanas jomu, kas ieviesta ar minēto direktīvu, un jo īpaši tās 7. panta 1. punkta priekšmetu un piemērošanas jomu; minētajā normā tādas datu bāzes veidotājam, kuras satura iegūšanai, pārbaudei vai noformēšanai ir veikts kvalitātes un/vai kvantitātes aspektā

[12] Eiropas Parlamenta un Padomes 1996. gada 11. marta Direktīva 96/9/EK par datu bāzu tiesisko aizsardzību (OV 1996, L 77, 20. lpp.).

būtisks ieguldījums, ir atzītas tiesības novērst visa datu bāzes satura vai kvalitātes un/vai kvantitātes aspektā būtiskas tā daļas iegūšanu.

Atbildot uz šo četru iesniedzējtiesu jautājumu par to, kā minētās normas nozīmē saprotams nosacījums "būtisks ieguldījums", Tiesa nosprieda, ka "ieguldījums datu bāzes satura iegūšanā Direktīvas 96/9/EK 7. panta 1. daļas [1. punkta] izpratnē ir jāsaprot kā jēdziens, kas iekļauj pastāvošu elementu meklēšanai un to apkopošanai minētajā bāzē veltītus līdzekļus" un ka [šis] "jēdziens neaptver līdzekļus, kas tika izmantoti, lai radītu datu bāzes saturu veidojošus elementus" (spriedumi lietās C-46/02, C-338/02, C-444/02 un C-203/02, rezolutīvās daļas 1. punkts). Tiesa uzskatīja, ka "tādējādi ieguldījums nolūkā sastādīt spēļu programmas futbola čempionāta organizēšanai neietver līdzekļus, kas veltīti šī čempionāta dažādo spēļu datumu, sarakstu un komandu pāru noteikšanai". Šo spēļu programmu veidojošu datu iegūšana neprasa nekādus profesionālo līgu pūliņus, jo tās faktiski ir nedalāmi saistītas ar šo datu izveidi, un arī līdzekļi, ko izmanto spēļu programmas pārbaudei vai noformēšanai, neprasa nekādu būtisku, neatkarīgu ieguldījumu salīdzinājumā ar to, ko prasa šajā programmā iekļauto datu izveide (spriedumi lietās C-46/02, C-338/02 un C-444/02). Turklāt Tiesai lietā par zirgu sacīkšu derībām nācās precizēt, ka "ieguldījuma, kas saistīts ar datu bāzes satura pārbaudi Direktīvas 7. panta 1. punkta izpratnē, jēdziens saprotams kā tāds, kas paredz līdzekļus, kuri nolūkā nodrošināt minētajā bāzē ietvertās informācijas ticamību paredzēti meklēto materiālu precizitātes kontrolei šīs bāzes izveidošanas, kā arī tās darbības laikā" un ka "šis jēdziens neietver līdzekļus, kas veltīti pārbaudēm laikā, kad tiek radīti materiāli, kuri pēc tam tiek sakārtoti datu bāzē" (spriedums lietā C-203/02, 42. punkts). Tādējādi Tiesa uzskatīja, ka "līdzekļi, kas tiek veltīti to zirgu saraksta izveidošanai, kuri piedalās skriešanās sacīkstē, un šajā sakarā notiekošām pārbaudēm, nav pielīdzināmi ieguldījumam, kas saistīts ar tādas datu bāzes satura iegūšanu un pārbaudi, kurā atrodams šis saraksts" (spriedums lietā C-203/02, 42. punkts).

3.10. Sociālās politikas jomā īpaši jāpiemin divi spriedumi. Pirmajā no tiem, izskatīdama lietu *Alabaster* (2004. gada 30. marta spriedums, C-147/02, *Recueil 2004,* I-3101. lpp.), Apelācijas tiesa (*Court of Appeal*) uzdeva Tiesai jautājumu par to, kādā veidā, aprēķinot ar likumu noteiktu grūtniecības un dzemdību pabalstu, ir jāņem vērā algas paaugstinājumi.

Šajā gadījumā Alabastera [*Alabaster*] kundze, algota darbiniece Lielbritānijā, kopš 1996. gada janvāra atradās grūtniecības un dzemdību atvaļinājumā. Īsi pirms atvaļinājuma sākuma, [iepriekšējā gada] decembrī, viņa saņēma algas paaugstinājumu ar atpakaļejošu iedarbību. Tomēr, aprēķinot ar likumu noteikto grūtniecības un dzemdību pabalstu, šo paaugstinājumu nebija iespējams ņemt vērā, jo, saskaņā ar piemērojamo valsts regulējumu, aprēķinot parasto algu, tiek ņemts vērā agrāks laika posms, kas [šajā gadījumā] atbilst septembrim un oktobrim.

Vispirms Tiesa atzina, ka Direktīva 92/85[13] nesniedz piemērotas atbildes uz valsts tiesas tiesneša uzdotajiem jautājumiem. Bet pēc tam, kad Tiesa bija aplūkojusi Kopienu tiesību aktus kopumā, tai izdevās konstatēt vispārējus principus, kas piemērojami šajā gadījumā. Tiesas pamatojums galvenokārt balstās uz EKL 141. pantu un Direktīvu 75/117[14].

[13] Padomes 1992. gada 19. oktobra Direktīva 92/85/EEK par pasākumu ieviešanu, lai veicinātu drošības un veselības aizsardzības darbā uzlabošanu strādājošām grūtniecēm, sievietēm, kas strādā pēcdzemdību periodā vai strādājošām sievietēm, kas baro bērnu ar krūti (desmitā atsevišķā direktīva Direktīvas 89/391/EEK 16. panta 1. punkta nozīmē) (OV 1992, L 348, 1. lpp.).

[14] Padomes 1975. gada 10. februāra Direktīva 75/117/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu, ievērojot principu par vienlīdzīgu atalgojumu vīriešiem un sievietēm (OV 1975, L 45, 19. lpp.).

Pabalsts, ko grūtniecei maksā grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma laikā, ir pielīdzināms algai. Protams, šī persona nevar pretendēt uz pilnu algu, jo atrodas specifiskā stāvoklī attiecībā pret darbinieku, kas faktiski ieņem viņas amatu. Šī ir klasiska situācija, kurā piemērojams vienlīdzības princips. Tomēr, tā kā izmaksātais pabalsts atbilst algai (šajā sakarā skat. 1996. gada 13. februāra spriedumu lietā C-342/93 *Gillepsie* u.c., *Recueil 1996*, I-475. lpp.), saskaņā ar nediskriminācijas principu ir jāatzīst tiesības uz paaugstinājumu, jo tad, ja [šī sieviete] nebūtu grūtniecības stāvoklī, viņa saņemtu paaugstinātu algu. Šī prasība neattiecas tikai uz gadījumiem, kad paaugstinājums ar atpakaļejošu iedarbību ir piemērojams laika posmam, kad saņemta references alga. Šajā gadījumā jāpiemēro vīriešu un sieviešu vienlīdzības princips attiecībā uz atalgojumu.

Tomēr Tiesa atteicās paust viedokli par konkrētiem noteikumiem, kā piemērojams šis princips, jo tas, pēc Tiesas uzskatiem, pārsniedz tās kompetenci tiesvedībā par prejudiciālu nolēmumu.

Tāpat Tiesa atteicās lemt par to, kā šie jautājumi būtu risināmi algas samazinājuma gadījumā, jo konkrētajā lietā tas būtu tikai pieņēmums. Tāpēc šis jautājums paliek atklāts.

Otrajā spriedumā, izskatot apvienotās lietas *Pfeiffer* u.c. (2004. gada 5. oktobra spriedums, C-397/01 līdz C-403/01, Krājumā vēl nav publicēts), kurās attīstīta spriedumā lietā *Jaeger* (2003. gada 9. septembra spriedums, C-151/02, *Recueil 2003,* I-8389. lpp.) izklāstītā nostāja par dežūrārstiem, Tiesa nosprieda, ka maksimālais darbalaika ilgums nedēļā ātrās medicīniskās palīdzības darbiniekiem, kas sniedz medicīnisko palīdzību, nedrīkst pārsniegt 48 stundas nedēļā.

Apvienotajās lietās C-397/01 līdz C-403/01, Feifera [*Pfeiffer*] kungs un pārējie prasītāji ir ātrās medicīniskās palīdzības darbinieki vai ir bijuši ātrās medicīniskās palīdzības darbinieki Vācijas Sarkanajā Krustā – privāto tiesību iestādē, kas jo īpaši vada ātrās medicīniskās palīdzības dienestu darbu uz zemes, izmantojot ambulances un ātrās medicīniskās palīdzības transportlīdzekļus. Dažādos darba līgumos, ko šie darbinieki noslēguši ar darba devēju, bija ietverta vienošanās piemērot darba koplīgumu, saskaņā ar kuru vidējais darbalaika ilgums nedēļā, ņemot vērā darbinieku pienākumu veikt dežūras vidēji vismaz 3 stundas dienā, no 38,5 stundām tika pagarināts līdz 49 stundām. Dežūru laikā attiecīgās ātrās medicīniskās palīdzības darbiniekiem jābūt darba devēja rīcībā darbavietā un visu laiku ir jābūt modriem, lai spētu vajadzības gadījumā nekavējoties pildīt pienākumus.

Attiecīgie darbinieki iesniedza Lerahas Darba strīdu tiesa (*Arbeitsgericht Lörrach*), prasību nolūkā panākt, lai Tiesa atzīst, ka viņu vidējais darbalaika ilgums nedēļā nedrīkst pārsniegt 48 stundas, kā paredzēts Direktīvā 93/104[15], un lai saņemtu samaksu par virsstundām, ko tie nostrādājuši, pārsniedzot minēto nedēļas darbalaiku. Vācijas tiesa lūdza Tiesu sniegt paskaidrojumus šajā sakarā. Minētie prejudiciālie jautājumi attiecas uz atsevišķu normu interpretāciju Direktīvās 89/391[16] un 93/104.

Vispirms Tiesa norādīja, ka ātrās medicīniskās palīdzības darbinieku darbs, kas tiek veikts, sniedzot neatliekamo palīdzību, ietilpst Direktīvu 89/391 un 93/104 piemērošanas

[15] Padomes 1993. gada 23. novembra Direktīva 93/104/EK par dažiem darba laika organizācijas aspektiem (OV 1993, L 307, 18. lpp.).

[16] Padomes 1989. gada 12. jūnija Direktīva 89/391/EEK par pasākumiem, kas ieviešami, lai uzlabotu darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību darbā (OV 1989, L 183, 1. lpp.).

jomā. Šajā gadījumā nav piemērojams neviens no minētajās direktīvās paredzētajiem izņēmumiem. Šajā gadījumā jautājums neattiecas ne uz darbu, kas nepieciešams sabiedrības drošības un veselības aizsardzībai un sabiedriskās kārtības nodrošināšanai ārkārtas apstākļos, kuru nopietnība un apmērs neļauj plānot darbalaiku, piemēram, katastrofās, ne arī autotransporta pakalpojumiem, jo šo darbību galvenais mērķis ir sniegt pirmo medicīnisko palīdzību slimai vai ievainotai personai. Ņemot to vērā, Tiesa nosprieda, ka maksimālo darbalaika ilgumu 48 stundu apmērā ir pamats pārsniegt tikai tad, ja katrs atsevišķs darbinieks skaidri un brīvi paudis savu piekrišanu un ka šajā sakarā nepietiek ar ieinteresētās personas darba līgumā ietvertu atsauci uz darba koplīgumu, kas pieļauj šādu pārsniegšanu.

Atsaucoties uz judikatūru lietā *Jaeger*, Tiesa, salīdzinot dežūrārstu pakalpojumus un dežūras, ko veic ātrās medicīniskās palīdzības darbinieki, atzina, ka, nosakot maksimālo darbalaika ilgumu dienā un nedēļā, šie laika posmi ir jāņem vērā kopumā. Tiesa precizēja, ka maksimālais 48 stundu ilgums attiecībā uz vidējo darba ilgumu nedēļā, ieskaitot virsstundas, ir Kopienu sociālo tiesību norma, kas noteikta, ievērojot īpašo nozīmi, kāda jāpiešķir katram darbiniekam, jo tas ir minimālais noteikums, kura mērķis ir darbinieka drošības un veselības aizsardzība. Tāpēc valsts regulējums, kas attiecībā uz ātrās medicīniskās palīdzības darbinieku dežūru ilgumu, attiecīgi ar koplīgumu vai uzņēmuma līgumu, kas balstīts uz minēto koplīgumu, pieļauj, ka tiek pārsniegts maksimālais darbalaika ilgums nedēļā 48 stundu apmērā, nav saderīgs ar Direktīvas 93/104 prasībām.

Visbeidzot, Tiesa klasiskā veidā atzina, ka Direktīva 93/104 attiecībā uz maksimālo darbalaika ilgumu nedēļā atbilst nosacījumiem, kādi izvirzīti [tiesību akta] tiešai iedarbībai, jo pēc satura tā ir bez nosacījumiem un pietiekami precīza. Lai gan pati direktīva nevar uzlikt pienākumus indivīdam un tādējādi to pret viņu nevar piemērot, Tiesa tomēr norādīja uz principu, saskaņā ar kuru valsts tiesības jāinterpretē atbilstoši Kopienu tiesībām, un nosprieda, ka valsts tiesai, kas izskata prāvu, kurā iesaistīti tikai indivīdi, piemērojot iekšējus tiesību aktus, kas pieņemti, lai transponētu pienākumus, ko paredz direktīva, ir jāņem vērā valsts tiesību normu kopums un jāinterpretē tās iespējami tuvu minētās direktīvas tekstam, kā arī nolūkam, lai nonāktu pie risinājuma, kas atbilst direktīvā izvirzītajam mērķim. Piemērojot šo principu konkrētajā gadījumā, iedzniedzējtiesai savas kompetences robežās ir jādara viss, lai nepieļautu, ka tiek pārsniegts maksimālais darbalaika ilgums nedēļā, kas atbilst 48 stundām.

3.11. Visbeidzot, Tiesai bija jāizskata arī lietas, kas attiecas uz ekonomikas politiku un monetāro politiku. Lietā Komisija/Padome (2004. gada 13. jūlija spriedums, C-27/04, 2004. g. Krājums, I-6649. lpp.) Tiesai nācās lemt par stabilitātes pakta īstenošanu. Jāatgādina – lai līdz galam izveidotu Ekonomikas un monetāro savienību, Amsterdamas Eiropadome 1997. gada jūnijā pieņēma Rezolūciju par Stabilitātes un izaugsmes paktu, kura mērķis ir novērst pārmērīgu deficītu un nodrošināt stabilu valsts finanšu pārvaldību eirozonā. Tieši šajā sakarā 2003. gadā tika uzsākta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra pret Franciju un Vāciju.

Padome pēc Komisijas ieteikuma atzina, ka šajās divās dalībvalstīs pastāv pārmērīgs budžeta deficīts. Tāpēc Padome pieņēma divus ieteikumus, kuros pieprasīja, lai šīs dalībvalstis samazina [budžeta] deficītu, un noteica termiņu pārkāpuma novēršanas

pasākumu pieņemšanai (pamatojoties uz EKL 104. panta 7. punktu). Kad šis termiņš bija pagājis, Komisija ieteica Padomei pieņemt lēmumus, kuros konstatēts, ka ne Vācija, ne Francija nav veikušas piemērotus pasākumus, lai samazinātu budžeta deficītu, kā bija ieteikusi Padome. Komisija lūdza Padomi pieprasīt, lai abas attiecīgās valstis īsteno pasākumus nolūkā samazināt savu budžeta deficītu (EKL 104. panta 9. punkts). Taču 2003. gada 25. novembrī Padome, nespēdama iegūt šī lēmuma pieņemšanai vajadzīgo [balsu] vairākumu, bija spiesta pieņemt secinājumus, kuros tika nolemts apturēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras un kuros Padome pasludināja, ka ir gatava pieņemt lēmumu saskaņā ar EKL 104. panta 9. punktu, ja izrādītos, ka attiecīgā dalībvalsts neievēro uzliktās saistības. Uzskatīdama, ka ir noticis Līguma normu pārkāpums, Komisija 2004. gada janvārī cēla prasību sakarā ar Padomes bezdarbību, nepieņemot lēmumu, un vienlaikus apstrīdēja [Padomes pieņemtos] secinājumus.

Vispirms, attiecībā uz Padomes nespēju pieņemt lēmumu, ko ieteikusi Komisija, Tiesa pasludināja prasību par nepieņemamu. Tiesa nosprieda, ka Padomes atturēšanās pieņemt Komisijas ieteiktos aktus, kas ir paredzēti EKL 104. panta 8. un 9. punktā, nerada apstrīdamus aktus EKL 230. panta nozīmē. Tādējādi gadījumos, kad Komisija iesaka Padomei pieņemt lēmumu EKL 104. panta 8. un 9. punkta ietvaros un Padomē netiek nodrošināts vajadzīgais [balsu] vairākums, minēto noteikumu nozīmē lēmums netiek pieņemts. Tiesa vēl piebilda, ka "[..] gadījumā, ja Padome nepieņem formālus instrumentus, ko Komisija iesaka EKL 104. panta 8. un 9. punkta ietvaros, Komisija var izmantot tiesiskās aizsardzības līdzekli, kas paredzēts EKL 232. pantā, ievērojot šajā pantā noteiktos nosacījumus" (35. punkts).

Savukārt prasība, kas vērsta pret Padomes secinājumiem, tika pasludināta par pieņemamu. Faktiski, šo secinājumu mērķis bija radīt tiesiskas sekas vismaz tik lielā mērā, cik tās uz laiku aptur uzsākto pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru un faktiski groza saskaņā ar EKL 104. panta 7. punktu iepriekš pieņemtos Padomes ieteikumus. Tiesa atzina – Padome ir panākusi, ka jebkurš lēmums, ko pieņem atbilstoši EKL 104. panta 9. punktam, ir atkarīgs no vērtējuma, kura atskaites punkts vairs nebūs to ieteikumu saturs, kas pieņemti saskaņā ar minētās normas 7. punktu, bet gan vienpusējas attiecīgās dalībvalsts saistības.

Pēc tam Tiesa nosprieda, ka Padome nav ievērojusi procesuālās tiesību normas. Tādējādi lēmums, kas ietverts secinājumos un kas groza ieteikumus, ko Padome pieņēma saskaņā ar EKL 104. panta 7. punktu, ir EKL 104. panta 7. un 13. punkta pārkāpums, proti, Komisijas iniciatīvas tiesību un balsošanas noteikumu pārkāpums. Tiesa atzina, ka "[..] no Līguma izveidotās sistēmas redakcijas un būtības izriet, ka Padome nevar neievērot noteikumus, ko paredz EKL 104. pants, kā arī noteikumus, ko pati Padome sev ir paredzējusi Regulā Nr. 1467/97. Tādējādi tā nevar izvēlēties izmantot alternatīvu procedūru, lai, piemēram, pieņemtu aktu, kas nebūtu tāds lēmums, kādu paredz noteiktam posmam, vai kas tiktu pieņemts ar nosacījumiem, kuri atšķiras no tiem, ko paredz piemērojamie noteikumi" (81. punkts).

Lietā *Verbraucher-Zentrale Hamburg* (2004. gada 14. septembra spriedums, C-19/03, Krājumā vēl nav publicēts) saistībā ar prāvu starp Vācijas iestādi, kuras uzdevums ir izmeklēt likumpārkāpumus patērētāju tiesību aizsardzības jomā (*Verbraucher-Zentrale*), un uzņēmumu *O2*, kas ir mobilā sakaru tīkla operators, Minhenes pavalsts tiesa

(*Landgericht München*) uzdeva Tiesai jautājumus, lai saņemtu prejudiciālu nolēmumu par Regulas Nr. 1103/97[17] interpretāciju.

Šajā gadījumā ir jāizvērtē, vai metode, ko *O2* izmantoja, lai summas, kas līdz šim bija izteiktas Vācijas markās, konvertētu uz eiro, atbilst minētajai regulai. *O2* bija konvertējusi vienas minūtes tarifus par dažādiem piedāvājumiem, noapaļojot [tos] līdz tuvākajam centam, tas ir, uz augšu.

Saskaņā ar minētās regulas 5. pantu "naudas summas, kas jāmaksā vai par kurām jāatskaitās, veicot noapaļošanu pēc konvertēšanas eiro vienībās [..], noapaļo uz augšu vai leju līdz tuvākajam centam".

Vispirms Tiesai vajadzēja noteikt, vai tarifs, proti, minūtes cena, ko *O2* piemēroja saviem klientiem par telefona sakaru izmantošanu, ir naudas summa, kas jāmaksā vai par kuru jāatskaitās Regulas Nr. 1103/97 5. panta pirmā teikuma izpratnē, vai arī šādu naudas summu veido tikai galīgajā rēķinā patērētājam norādītā summa.

Tā kā Kopienu tiesībās šādi jēdzieni nav definēti, Tiesa, izmantojot teleoloģisko interpretācijas metodi, aplūkoja minētā tiesību akta mērķi. No Regulas Nr. 1103/97 izriet divi vispārēji tiesību principi, proti, nepieciešamība, pārejot uz eiro, aizsargāt pilsoņu tiesisko drošību un ar to saistītais princips neietekmēt līgumu un citu tiesisku instrumentu nepārtrauktību; abi principi atbilst vispārējam mērķim, kas izvirzīts saistībā ar jaunās vienotās valūtas ieviešanu, tas ir, mērķim par eiro ieviešanas neitralitāti pilsoņiem un uzņēmumiem. Kā norādīts minētās regulas divpadsmitajā apsvērumā, atbilstoši šim mērķim tiek pieņemts, ka būtu jāsasniedz "augsta precizitāte konvertēšanas operācijās".

Ņemot vērā šos mērķus, Regulas par eiro 5. pantu Tiesa interpretēja sašaurināti un atzina, ka "tāds tarifs kā pamata lietā esošā minūtes cena nav naudas summa, kas jāmaksā vai par kuru ir jāatskaitās Regulas Nr. 1103/97 5. panta pirmā teikuma izpratnē, [..] un tādējādi jebkurā gadījumā nav noapaļojams līdz tuvākajam centam [..]" (rezolutīvās daļas 1. punkts).

Rezultātā radās jautājums par to, vai Regula Nr. 1103/97, jo īpaši 5. panta pirmais teikums, ir interpretējama tādējādi, ka tā iestājas pret to, lai citas naudas summas, nekā tās, kas jāmaksā vai par kurām ir jāatskaitās, ir noapaļojamas līdz tuvākajam centam. Tiesa atzīst, ka šajā sakarā, principā, aizliegumi nepastāv, tomēr "[..] [ar] nosacījum[u], ka šāda noapaļošanas prakse ievēro [..] līguma nepārtrauktības [turpinātības] principu un eiro ieviešanas neitralitāti [..], tas ir, ka šī prakse neietekmē uzņēmēju, tostarp patērētāju, uzņemtās līgumsaistības un ka tā nerada reālus šķēršļus attiecībā uz maksājamo cenu" (rezolutīvās daļas 2. punkts).

Šajā gadījumā Tiesa atzina, ka konvertēšanas darījums, par kuru ir prāva, "var reāli ietekmēt no patērētāju puses faktiski akceptētu cenu" (54. punkts). Tiesa neveica tālāku interpretāciju, atstājot valsts tiesneša ziņā vērtējumu, vai šis darījums "reāli ietekmēja cenas".

[17] Padomes 1997. gada 17. jūnija Regula (EK) Nr. 1103/97 par dažiem noteikumiem attiecībā uz eiro ieviešanu (OV 1997, L 162, p. 1).

B — Tiesas sastāvs

(2004. gada 14. oktobra protokolārā kārtība)

Pirmā rinda, no kreisās uz labo:

tiesnesis K. Gulmans; palātu priekšsēdētāji E. Borgs-Bartets, R. Silva de Lapuerta, A. Ross, P. Jāns; Tiesas priekšsēdētājs V. Skouris; palātas priekšsēdētājs K. V. A. Timmermanss; galvenais ģenerāladvokāts L. A. Hēlhuds; palātas priekšsēdētājs K. Lēnartss; ģenerāladvokāts F. Dž. Džeikobss.

Otrā rinda, no kreisās uz labo:

ģenerāladvokāts A. Ticano; tiesnese N. Kolnerika; ģenerāladvokāts D. Ruizs-Harabo Kolomers; tiesneši Ž.-P. Puisošē, A. M. La Pergola; ģenerāladvokāts F. Ležē; tiesneši R. Šintgens, S. fon Bārs, H. N. Kunja Rodrigess.

Trešā rinda, no kreisās uz labo:

tiesneši Dž. Arestis, P. Kūris, K. Šīmans; ģenerāladvokāti J. Kokote, K. Štiksa-Hakla, L. M. Pojarešs P. Maduru; tiesneši J. Makarčiks, E. Juhāss.

Ceturtā rinda, no kreisās uz labo:

tiesneši A. O'Kīfs, U. Lehmuss, J. Malenovskis, M. Ilešičs, J. Klučka, E. Levits; sekretārs R. Grass.

1. Tiesas locekļi

(kārtībā, kādā tie stājušies amatā)

Vassilios Skouris

Dzimis 1948. gadā; 1970. gadā ieguvis jurista diplomu Berlīnes Atklātajā Universitātē; 1973. gadā ieguvis doktora grādu konstitucionālajās un adminstratīvajās tiesībās Hamburgas Universitātē; Hamburgas Universitātes docents (1972-1977); Bilfeldas Universitātes publisko tiesību profesors (1978); Saloniku Universitātes publisko tiesību profesors (1982); iekšlietu ministrs (1989 un 1996); Krētas Universitātes Administratīvās komitejas loceklis (1983-1987); kopš 1997. gada Saloniku Starptautisko ekonomisko tiesību un Eiropas tiesību centra direktors; Grieķijas Eiropas tiesību apvienības prezidents (1992-1994); Grieķijas Nacionālās pētniecības komitejas loceklis (1993-1995); Augstākās Grieķijas ierēdņu atlases komisijas loceklis (1994-1996); kopš 1995. gada Trīres Eiropas tiesību akadēmijas loceklis; Grieķijas Nacionālās tiesnešu skolas Administratīvās komisijas loceklis (1995-1996); Ārlietu ministrijas Zinātņu padomes loceklis (1997-1999); Grieķijas Sociālo un ekonomikas lietu padomes priekšsēdētājs (1998); kopš 1999. gada 8. jūnija Tiesas tiesnesis; kopš 2003. gada 7. oktobra Tiesas priekšsēdētājs.

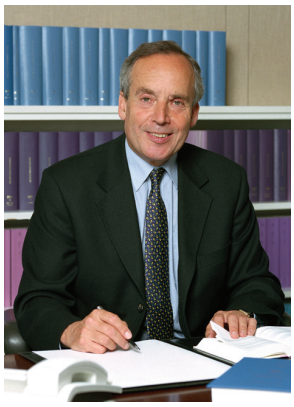

Frānsiss Džefrijs Džeikobss

Dzimis 1939. gadā; *Barrister*; *Queen's Counsel*; Eiropas Cilvēktiesību komisijas sekretariāta ierēdnis; ģenerāladvokāta Dž P. Vornera palīgs; Eiropas tiesību profesors Londonas Universitātē; Londonas *King's College* Eiropas tiesību centra direktors; vairāku darbu autors Eiropas tiesību jomā; kopš 1988. gada 7. oktobra Tiesas ģenerāladvokāts.

Klauss Kristians Gulmans

Dzimis 1942. gadā; Tieslietu ministrijas ierēdnis; tiesneša Maksa Sērensena palīgs; Kopenhāgenas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko tiesību profesors un dekāns; advokāts; šķīrējtiesu loceklis un priekšsēdētājs; Administratīvās apelācijas tiesas tiesnesis; Tiesas ģenerāladvokāts no 1991. gada 7. oktobra līdz 1994. gada 6. oktobrim ; kopš 1994. gada 7. oktobra Tiesas tiesnesis.

Deivids Aleksandrs Ogilvī Edvards

Dzimis 1934. gadā; advokāts (Skotijā); *Queen's Counsel* (Skotijā); *Faculty of Advocates* sekretārs, vēlāk mantzinis, Eiropas Kopienas Advokātu kolēģiju Konsultatīvās padomes priekšsēdētājs; *Salvesen Professor of European Institutions* un Edinburgas Universitātes Eiropas institūta direktors, Lordu Palātas *Select Committee on the European Communities* speciālais padomnieks, *Honorary Bencher Gray's Inn*, Londonā, no 1989. gada 25. septembra līdz 1992. gada 9. martam Pirmās instances tiesas tiesnesis, no 1992. gada 10. marta līdz 2004. gada 7. janvārim Tiesas tiesnesis.

Antonio Mario La Pergola

Dzimis 1931. gadā; Padujas Universitātes, Boloņas Universitātes un Romas Universitātes konstitucionālo tiesību, vispārīgo publisko tiesību un salīdzinošo tiesību profesors; Augstākās tiesnešu padomes loceklis (1976-1978); Konstitucionālās tiesas tiesnesis un priekšsēdētājs (1986-1987); Kopienu politikas ministrs (1987-1989); Eiropas Parlamenta deputāts (1989-1994); no 1994. gada 7. oktobra līdz 1994. gada 31. decembrim Tiesas tiesnesis; Tiesas ģenerāladvokāts no 1995. gada 1. janvāra līdz 1999. gada 14. decembrim; kopš 1999. gada 15. decembra Tiesas tiesnesis.

Žans-Pjērs Puisošē

Dzimis 1936. gadā; vēlāk *Conseil d'État* (Valsts Padomes) padomnieks (Francija); direktors, vēlāk Eiropas Kopienu Padomes Juridiskā dienesta ģenerāldirektors (1968-1973); *Agence nationale pour l'emploi* (Valsts nodarbinātības dienesta) ģenerāldirektors (1973-1975); Vispārējās pārvaldes direktors Rūpniecības ministrijā (1977-1979); EDSO (Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas) direktors juridiskajos jautājumos (1979-1985); *Institut International d'Administration Publique* (Starptautiskā Valsts pārvaldes institūta) direktors (1985-1987); juriskonsults, Ārlietu ministrijas Juridiskā departamenta direktors (1987-1994); kopš 1994. gada 7. oktobra Tiesas tiesnesis.

Filips Ležē

Dzimis 1938. gadā; Tieslietu ministrijas tiesnesis (1966-1970); kabineta vadītājs, vēlāk tehniskais eksperts Labklājības ministra kabinetā 1976. gadā; tehniskais eksperts Tieslietu ministra kabinetā (1976-1978); Apžēlošanas un krimināllietu direktora vietnieks (1978-1983); Parīzes Apelācijas tiesas padomnieks (1983-1986); Tieslietu ministra kabineta vadītāja vietnieks, tieslietu ministrs (1986); *Tribunal de grande instance de Bobigny* priekšsēdētājs (1986-1993); valsts ministra kabineta vadītājs, tieslietu ministrs un ģenerāladvokāts Parīzes Apelācijas tiesā (1993-1994); asociētais profesors Renē Dekarta *(Paris V)* Universitātē (1988-1993); kopš 1994. gada 7. oktobra Tiesas ģenerāladvokāts.

Pēters Jāns

Dzimis 1935. gadā; Vīnes Universitātes Tiesību zinātņu doktors (1957); iecelts tiesneša amatā, strādājis Federālajā Tieslietu ministrijā (1961); Vīnes *Straf-Bezirksgericht* tiesnesis preses lietās (1963-1966); strādājis par preses sekretāru Federālajā Tieslietu ministrijā (1966-1970), vēlāk šīs ministrijas starptautiskajā nodaļā; padomnieks Parlamentā Juridiskajā komisijā un preses sekretārs (1973-1978); 1978. gadā apstiprināts par Konstitucionālās tiesas locekli; līdz 1994. gada beigām pastāvīgs šīs tiesas tiesnesis referents; kopš 1995. gada 19. janvāra Tiesas tiesnesis.